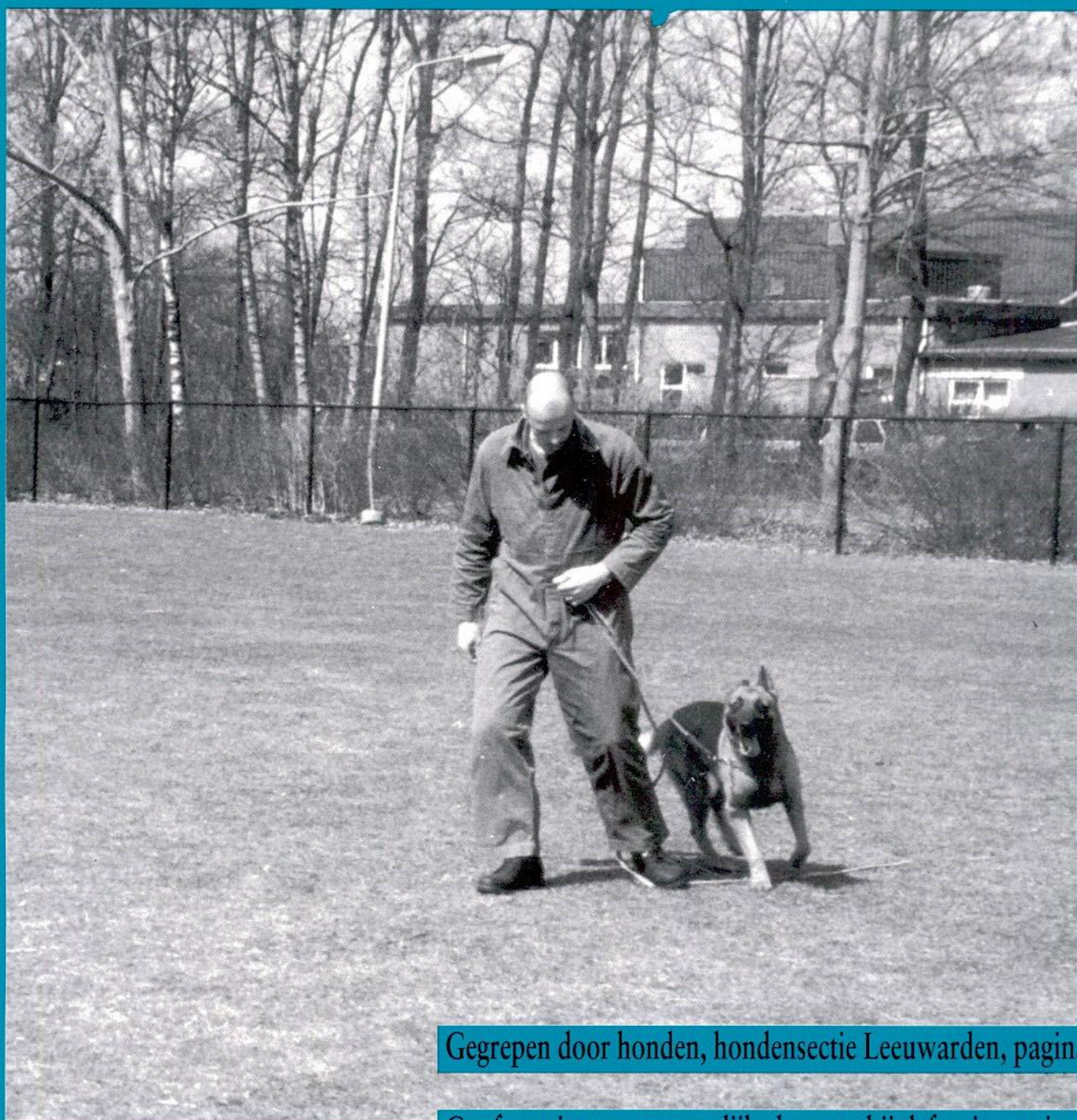

EGO

Gegrepen door honden, hondensectie Leeuwarden, pagina 3

Conferentie voor vrouwelijke burgers bij defensie, pagina 10

Artsen zonder Grenzen en defensie, pagina 16

nr. 6, juni 1996, 35e jaargang
 Abonnementprijs f 15,- per jaar, te
 storten op postbankrekening 480414
 t.n.v. Hoofdraadsman HGV te Zeist.
 Militairen ontvangen het blad op aan-
 vraag zonder betaling.

Redactie:

Klazien van Brandwijk-Wiltjer,
 Bart Hetebruij, Wim Heij (voorz.),
 Joan Merens, Joost M. v. Langen,
 Jan Sulman.

Vaste medewerkers:

Theo Carree, Arend van Dam,
 Gerard van Erkelens, Sabine
 Funneman, Martin Groenewold,
 Pieter de Jager, Tom Janssen,
 Stef Kessels, Willy Lohmann,
 René Nauta, Leonore van Opzeeland,
 Cor Out, Theo Paymans,
 Rien Robijns, Karel Roskam,
 Paul Rutten, Hans Schonk,
 Frank Spoelstra, Jan Stoof,
 Wessel Visser, Leon Wecke,
 Hans van Wissen.

Eindredactie:

Joan Merens
 Redactiesecretariaat:
 Fred Wilkens
 Prepress/Lithografie/Druk:
 Brouwer Utrecht B.V.

Adres redactie en administratie:

Bureau Hoofdraadsman,
 Coornherthuis, Oranje Nassaulaan 71,
 3708 GC Zeist, tel. 030-6920906.

Bijdragen in EGO verschijnen op
 persoonlijke titel en vertegenwoordigen
 niet noodzakelijkerwijs de visie
 van de redactie of de dienst HGV.

Overname van artikelen en tekeningen is
 alleen toegestaan met bronvermelding.

Inhoud

Over bedrijfsethiek	2
Gegrepen door honden	3
In het vizier, puzzel	6
Grootmeester van de gruwel	7
Roskam	9
Vrouwelijke burgers	
bij defensie	10
Gedichten uit Bosnië	13
Middenposter	14/15
Artsen zonder Grenzen	16
Film	20
Film in 't kort	21
Sport	22
Prikkels, Vredesbrigades	23
Boeken	25
Over Algemene Ontwikkeling,	
Raadsliden, waar en wie	27
Tekening Willy Lohmann	28

OVER BEDRIJFSETHIEK:

LIEVER GEEN STOPLAP

Onderstaande tekening maakte EGO-medewerker Willy Lohmann vlak nadat overste Karremans kolonel geworden was en op opvallende wijze afscheid van zijn onderdeel genomen had. De redactie van EGO is toen niet tot publicatie overgegaan omdat de tekening uitgelegd zou kunnen worden als te veel "op de man spelend" op dat moment. Terwijl het immers veeleer gaat om wat er met de hele affaire pijnlijk duidelijk geworden is over de nieuwe krijgsmacht in wording en de visie van niet-militairen, in dit geval onze tekenaar, op een dergelijke zaak, niet om de pers(o)on(en).

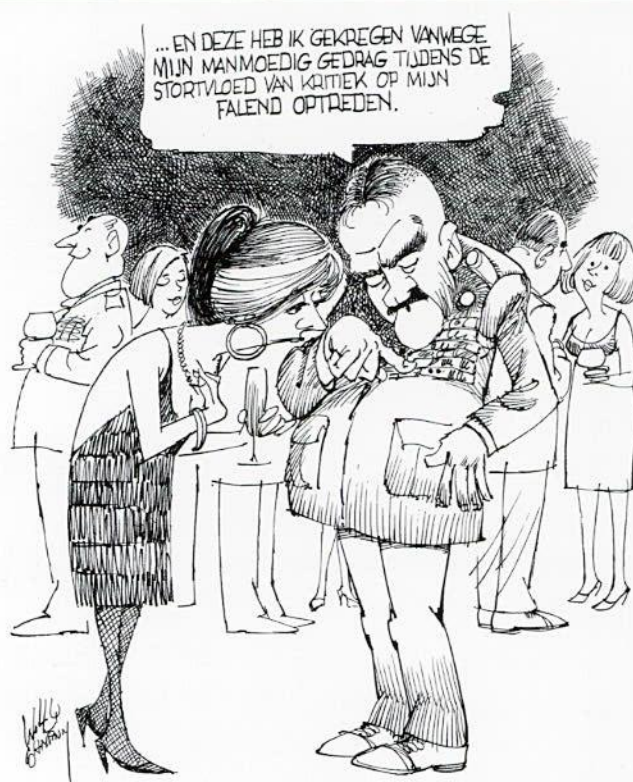
Dat het dringend noodzakelijk is dat militairen, die elk moment uitgezonden kunnen worden naar een gebied waar de wereldpolitiek zich ontrolt, een bredere dan uitsluitend militaire blik op de werkelijkheid krijgen is wel duidelijk.

Inmiddels is een aanzet gegeven, en dat ligt dan meer op het individueel ethische terrein, tot een betere aanpak van de bedrijfsethische scholing van de militairen en de ontwikkeling van gedragscodes. In de vorige EGO is al met tevredenheid het rapport "Vermaatschappelijking en normstelling in een veranderende krijgsmacht" van de Maatschappelijke Raad voor de Krijgsmacht genoemd en ieder weet dat met de beste intenties gewerkt wordt aan een verdieping van het ethisch besef van alle militairen.

Wat vaak vergeten wordt is dat ook iets vaags en misschien wel ouderwets klinkends als algemene ontwikkeling een belangrijke bijdrage kan leveren aan een afgewogen ethisch oordeel en daarmee aan het juiste handelen. Algemene ontwikkeling kan de nuances geven aan op zich integere, maar misschien harde oordelen; dingen weten van de wereldpolitiek, van cijfers, van gebeurtenissen kan er voor zorgen dat men op het juiste moment zijn mond houdt of juist niet, waardoor mensen niet gekwetst hoeven te worden. Ethisch handelen is geen aangeleerde truk en kan niet ingeoeffend worden als ZHKH. Militairen zijn ook geen machines die met een programmaatje ethiek erbij het nu wel goed zullen doen. Als puntje bij paaltje komt zullen zij ook het een en ander moeten weten, en wel graag van verschillende kanten.

Als dat gebeurt behoeven door onze vaste medewerkers misschien niet meer dergelijke tekeningen gemaakt te worden.

Redactie

GEGREPEN DOOR HONDEN

Op de vliegbasis Leeuwarden werken 33 honden met hun geleiders. Ze bewaken niet alleen de vliegbasis maar ook verschillende objecten in de buurt. Commandant van de hondensectie is adjudant J. Zantinga, een van zijn medewerkers is korporaal 1 E. Blom. Een gesprek over bazen en honden, een heel aparte groep in de militaire wereld.

■ Hoe wordt je hondengeleider?

Adjudant Zantinga was na zijn diensttijd 6 jaar werkzaam bij de KMAR; daarna is hij overgegaan naar de KLu, waar hij een keer een demonstratie met honden zag. Hij wist het meteen: dat is het voor mij. Na de theoretische opleiding, nu op Woensdrecht, volgde de OTT (4 weken opleiding tijdens het werk op het onderdeel), waarna hij het diploma hondengeleider haalde.

Korporaal Blom was al in honden geïnteresseerd voor hij in dienst kwam. In zijn woonplaats Dokkum zag hij als kind al mensen trainen met honden. Mooi vond hij dat, dus gaf hij zich toen hij in dienst moest meteen op voor de bewaking. Eerst zat hij bij de LB zonder honden, maar later werd hij KVV-er hondengeleider. Na zes jaar solliciteerde hij als Beroeps Onbepaalde Tijd. Hij heeft altijd hier op Leeuwarden gewerkt.

■ Hoe komt de KLu aan de honden?

Vroeger betaalde de KLu nooit meer dan f 50,- voor een hond; dat waren kettinghonden en daar moest je maar van afwachten of ze geschikt waren. In 70% van de gevallen was dat niet zo. Er waren dan ook veel bijt-gevallen. Toen

is men zich gaan afvragen of het niet rendabeler was om afgerichte honden te kopen, de KL deed dat toen al. Ze kunnen dan veel sneller de praktische dienst in.

Alle honden worden nu gekocht van hobbyisten. Na een paar maanden tot een half jaar halen ze dan hun certificaat en kunnen ze aan het werk. Er is veel belangstelling voor dit soort honden, ook uit de Verenigde Staten en het Oostblok; de KLu betaalt dan ook f 3500,- voor een hond. De in Nederland afgerichte honden staan hoog aangeschreven.

Het lijkt rendabeler om op één hond twee bazen te hebben, maar in de praktijk werkt dat niet: een van beide loopt dan toch een risico gebeten te worden, de hond luistert altijd beter naar de een dan naar de ander. De kwaliteit van het werk gaat dan ook achteruit.

■ Hoe begint zo'n hond nu zijn werkzame leven?

Als een hond binnen komt is hij al een jaar of drie. Pas als hij één jaar is weet je of een hond kwaliteit heeft. Soms moet je wel zes honden aanschaffen voor je er een goede bij hebt. Adjudant Zantinga vertelt dat hij op 17 honden er maar 1 naar de keuring heeft kunnen brengen!

Als een hond een jaar is kun je aan een paar dingen zien of hij geschikt is: toont hij werklust bij het apporteren, werkt hij

Adjudant Zantinga

door, kan hij goed bijten en is hij schotvast. Dit laatste kan je een hond soms nog leren, maar vaak zit de angst er zo in dat je die niet weg krijgt. Dat zelfde geldt voor hoogtevrees. Over moed kan je na een jaar nog niet veel zeggen, dat verandert al bij het tanden wisselen en kan later nog wel eens veranderen.

Na het eerste jaar volgt het africhten, dat duurt twee jaar.

De honden worden gefokt op de kwaliteit voor politiehond 1. Dat is zo'n beetje de universiteit voor honden. Dat di-

De foto's zijn genomen tijdens een oefening van Korporaal Blom met zijn hond Marco.

Marco

ploma hebben de honden als ze hier komen. Een paar dingen leren ze er dan nog bij, speciaal voor het werk hier, zoals: als iemand stilstaat niet bijten.

■ Hoe komt een geleider aan een hond?

Zodra er een hond weggaat, soms door ziekte, anders als ze een jaar of negen zijn en niet meer zo snel reageren moet er een nieuwe of andere hond bij de geleider worden gezocht. In de hele KLu wordt tegenwoordig meer dan vroeger naar de geleider gekeken om te weten wat voor hond daar bij past. De KLu heeft een aanname beleid waarbij iedereen die van honden houdt in principe geleider kan worden. Het is dus ook maar afwachten of iemand geschikt is. Je kunt daar ook niet zo maar elke hond bij plaatsen, het moet passen. De KL heeft strengere eisen, zoals lid zijn van de Koninklijke Politiehonden vereniging. Je moet voor het pakwerk wel een stevig postuur hebben, maar bij het aannemen van vrouwen is daar wat van afgeweken. Toch moet je als geleider wel pakwerk doen, dan komt de hond heel dicht bij en daar leer je veel van. Bovendien zorgen helper (degene die het pakwerk doet) en geleider er samen voor dat de hond het goed doet, dat is bij oefenen een drie-eenheid. Er zijn volgens ons

Rechts Korporaal Blom

geen goede geleiders die niet ook pakwerk gedaan hebben.

Het is belangrijk om op tijd bevelen te geven aan de hond, als je in het pak zit of weet hoe dat is kan je dat tijdstip veel beter bepalen en ben je niet te laat. Je bent nooit uitgeleerd bij honden, je moet nieuwsgierig naar ze blijven, want geen twee honden zijn hetzelfde. Gelukkig komt het hier weinig voor dat een combinatie geleider-hond verbroken worden, er wordt goed naar de persoon van de geleider gekeken.

■ Als een hond is uitgewerkt?

Je kunt zo'n 5 jaar met een hond werken; dan mag de geleider zelf kiezen of hij hem wil hebben, anders wordt er een goed plekje gezocht. De hond moet ook zelf in een burgergezin kunnen en dat kunnen ze niet allemaal, anders wordt het toch de dierenarts.

Er is sinds kort een opvang waar ze honden resocialiseren, zodat ze toch naar een gezin kunnen. Elke hond die je zo kan plaatsen is meegenomen, maar het lukt niet altijd. Er is ook een Nederlandse Bond ter Bescherming van de Hond; die controleert de nieuwe huisvesting en komt na een half jaar nog eens kijken.

■ Reu of teef?

De KLu heeft alleen reuen, niet omdat ze zoveel beter werken, maar uit praktisch oogpunt. Een teef is zo nu en dan uit de roulatie en schept dan ook veel onrust bij de honden die wel moeten werken. Castratie van een reu is geen probleem, dat vermindert zijn werkdrijf en agressie niet. We maken gebruik van zijn natuurlijke drijfveren en die verdwijnen niet.

Het trainen van een hond is eigenlijk het stimuleren van die drijfveren, zoals zijn achtervolgingsdrijf en buitdrijf. Dat hebben alle honden in meer of mindere mate en wij maken daar gebruik van. Je doet dat vooral met belonen wat de hond uit zich zelf, of door begeleiden, goed doet. Je moet daar heel consequent in zijn, want een hond doet iets de volgende keer eerder als hij weet dat hij er beter van wordt. Bovendien heeft hij de "will to please", net als mensen. Straffen helpt alleen als je het onmiddellijk doet, niet nadat hij het verkeerde gedaan heeft. Een hond heeft geen geheugen, de pijn prikkel moet op het moment zelf komen. We werken met slipkettingen en een lange lijn, dan kun je meteen reageren op wat hij doet.

De hond moet wel onder de indruk zijn van de straf, of het nu een bestraffing met je stem is of een ruk aan de ketting. Hij zal altijd proberen de baas te zijn. Kent alleen rangorde, soms moet je zelfs letterlijk het gevecht aan met de hond om hem duidelijk te maken wie de baas is. Dat kan natuurlijk alleen als baas en hond goed bij elkaar passen: dus niet een zachte baas met een harde hond of andersom.

We kennen de honden die hier komen natuurlijk niet, ze worden immers door hobbyisten afgericht; dus moet je rustig beginnen om te kijken welk middel het beste bij een hond past. Ze hebben ook een goedgevulde trukendoos en kunnen toneelspelen, je moet altijd opletten.

■ Het werk van de honden

De honden werken 's nachts en in het weekend, als de mensen weg zijn van de objecten. Om drie uur begint de avonddienst, we werken in een vijf ploegen dienst hier op de basis en bij een aantal buitenobjecten. Hier op de basis wordt patrouille gelopen, bij de andere objecten wordt ter plaatse beveiligd. Een hondenpatrouille bestaat uit één

man en een hond, is heel stil en kan veel meer waarnemen dan een patrouille van twee mensen. Door alle bezuinigingen heeft de hondensectie nu ook veel taken van de LB er bij gekregen. We patrouilleren nu ook bij hangars, zeker als er buitenlandse vliegtuigen zijn.

Juist omdat een hond zoveel kan moet hij dat bijhouden: trapjes lopen, zoeken in het donker, lokaliseren 's nachts bij obstakels, het zg. "revieren", werken op gladde vloeren. Elke twee jaar moet een hond weer voorkomen.

Namens EGO, veel dank voor alle enthousiast gegeven informatie en veel succes met de honden.

Joan Merens

NUTTIG

Zogenaamde veiligheidszones blijken niet altijd een garantie voor veiligheid te zijn. De zone tussen de beide Korea's maakt het juist mogelijk elkaar op stang te jagen. In een veiligheidszone kan men zich af en toe het een en ander permitteren.

Ook voor de Israëlische veiligheidszone in Zuid-Libanon geldt dat deze zone nogal wat wederzijds vuurwerk toelaat, hetgeen zonder zone, op straffe van echte oorlog, niet mogelijk zou zijn. En daarmee voorziet de zone in de mogelijkheid, voor het oog van de wereld, de wederzijdse vijandelijkheid gestalte te geven. De vijandelijkheden in de Zuid-Libanese veiligheidszone vervullen kennelijk een aantal functies: het geeft aan de slachtoffers van de Israëlische bezetting, en met name aan hen die ondanks het vredesproces geen kans op terugkeer naar ooit verloren gebied maken, het idee dat er nog steeds voor de goede zaak gevochten kan worden.

Israël kan met een verwijzing naar Hezbollah dat stuk Libanese grond bezet houden en het mogelijk in de toekomst als wisselgeld gebruiken bij een deal met de Syriërs, die overigens juist door de aanwezigheid van Israël in Zuid-Libanon de rechtvaardiging hebben voor hun militaire aanwezigheid in de soevereine staat Libanon.

En de Hezbollah, de partij van God, kan dankzij de ellendige omstandigheden van de van enig toekomstperspectief verstoken Palestijnse vluchtelingen, gedijen door middel van haar sociaal werk en de mythe van een militaire oplossing voor het Palestijns probleem.

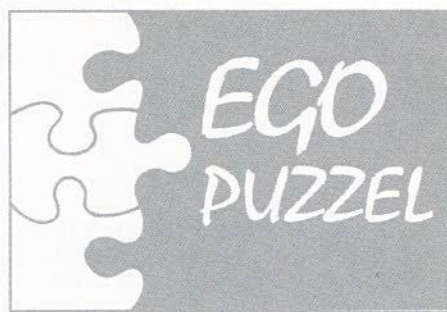
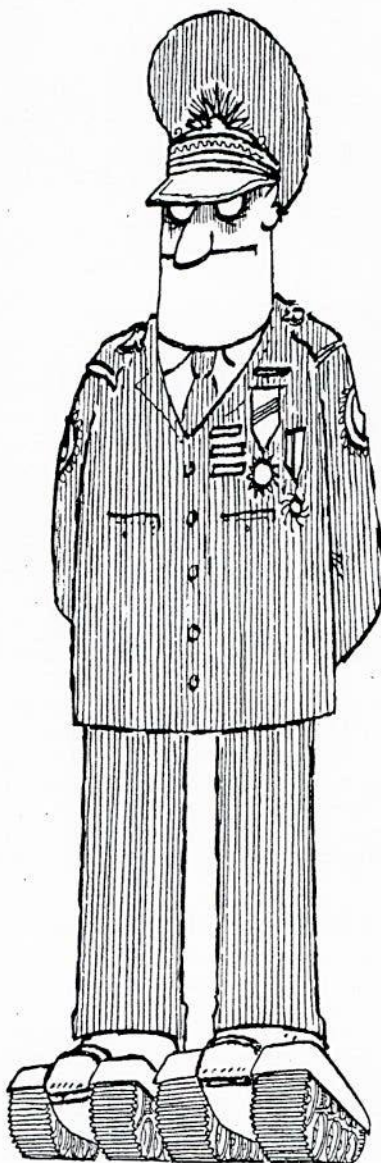
En tenslotte Rechts in Israël en in belangrijke mate het leger, vinden evenzeer hun bestaansrecht in een vijand die zo af en toe door middel van fysiek geweld van zich laat horen.

Voor de vijand in dit deel van het Midden-Oosten geldt dat, als hij er niet was, hij zou worden uitgevonden. De Libanese veiligheidszone, die het goede Israël alleen maar dode soldaten en raketaanvallen op de burgers in Noord-Israël oplevert, is geen veiligheidszone, maar een oorlogszone, die een positieve functie vervult voor al die krachten die tegen het vredesproces gekant zijn. En aangezien zeer velen daarnaast ook nog andersoortige belangen hebben bij het in standhouden van die zone, zal het niet gemakkelijk zijn op kort termijn hiervoor een vreedzame oplossing te vinden. De stelling lijkt zelfs te verdedigen dat

steeds weer opnieuw een actie-reactieproces op gang gebracht wordt omdat zulks voor velen een nuttige aangelegenheid is. De veiligheidszone in Zuid-Libanon opheffen en met de Syriërs afspreken dat zij de Hezbollah echt in toom houden, gaat moeilijk zolang de Syriërs het niet onprettig vinden juist met verwijzing naar de Israëlische aanwezigheid óók in de Libanon te blijven.

Voorlopig ligt een verdwijnen van de veiligheidszone aldaar niet in het verschiet, de veiligheidszone zelf wel in het geschiet.

Léon Wecke

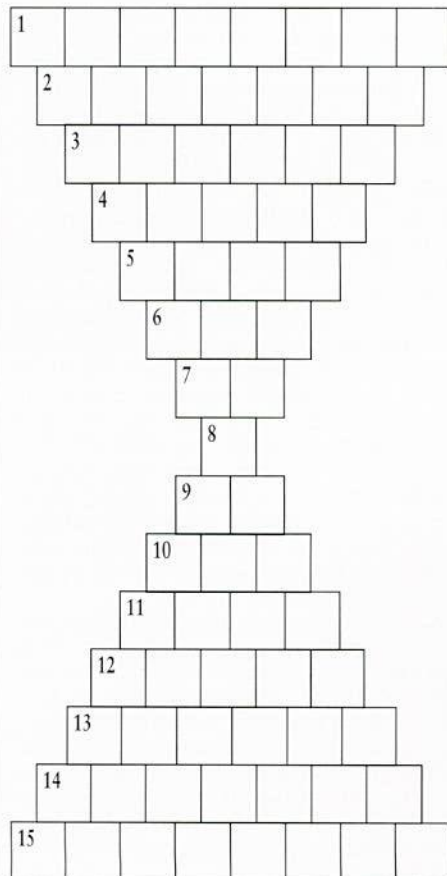

Hier volgt de oplossing van de puzzel uit het mei-nummer

1. ijsvogel
2. hongaar
3. geklets

Hieronder volgt een zandloper, waarvan elk woord bestaat uit dezelfde letters als het voorgaande min één en later plus één letter.

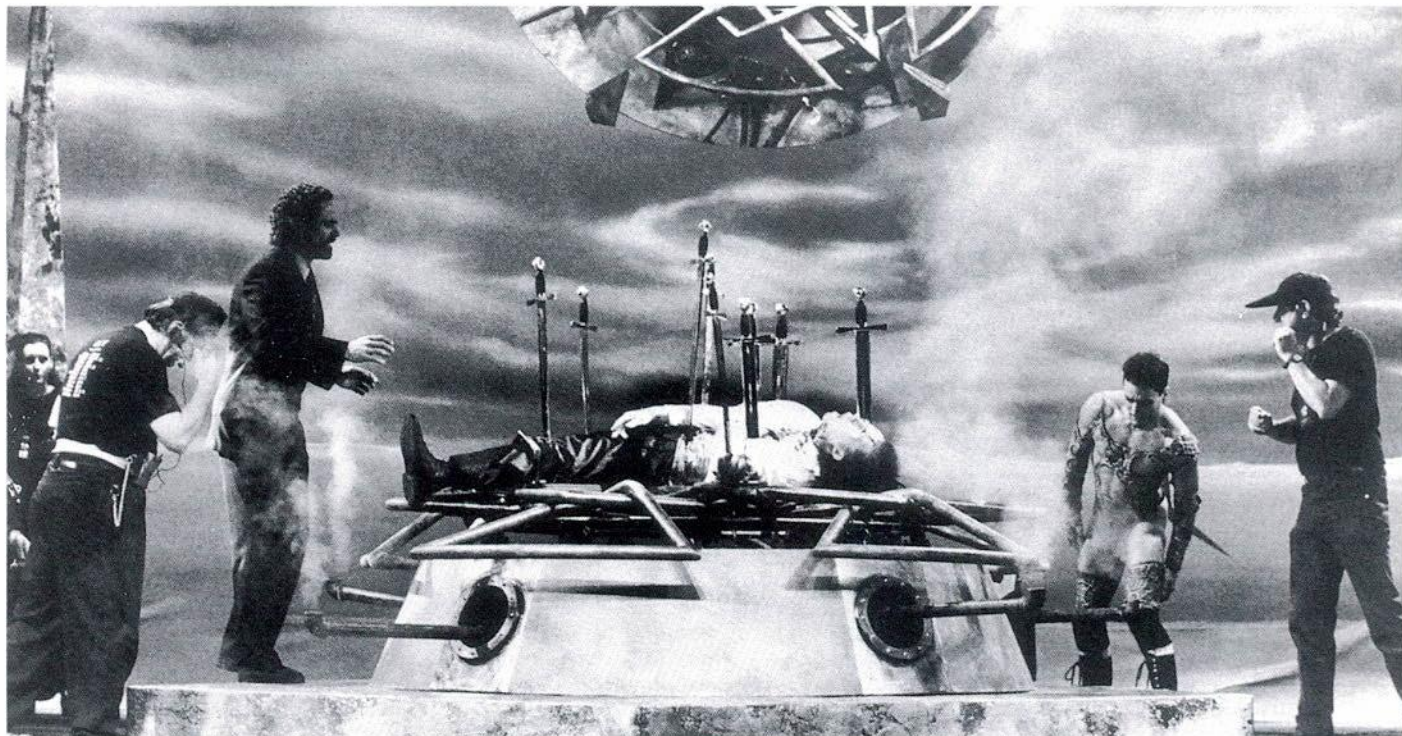
1. spreker
2. gummen
3. bloedvaten
4. gissen
5. munt
6. wiel
7. rondhout
8. klinker
9. slee
10. bij
11. aanleg
12. wereld
13. thuis voelen
14. plaats in Noord Holland
15. beneden

DE GROOTMEESTER VAN DE GRUWEL WORDT EEN BEETJE SOFT

Je zou het niet zeggen als je hem ziet. Erg groot en indrukwekkend is de grootmeester van het gruwelverhaal nou ook weer niet. Hij heeft geen sinistere blik in zijn ogen, en hij zwaait ook niet met een woest jankende kettingzaag om zich heen. Maar wie zijn boeken heeft gelezen, waarvan er veel in het Nederlands zijn vertaald, en wie eens een avondje heeft gegriezeld bij het zien van bloedstollende films zoals 'Hellraiser' en 'Nightbreed', weet dat het er in zijn bovenkamer ongetwijfeld anders aan toe gaat. Zijn naam is Clive Barker, en hij geldt tegenwoordig als de onbetwiste kroonprins van de duistere lectuur.

Halverwege de jaren tachtig schoot hij als een komeet vanuit het niets de zwartste regionen van de schrijverswereld in. Met zijn bizarre en ronduit zieke fantasieën, die hij in zijn zesdelige Boeken van het Bloed neerpende, overtrof hij zelfs een grootmeester als Stephen King, bekend van onder andere de film 'Carrie', met gemak. Die schreef in het vervolg op de omslagen van Barker's

Alle foto's uit
Lord of Illusions

boeken: "Ik heb de toekomst van de horror gezien, en zijn naam is Clive Barker!"

Toen de film *Hellraiser* uitkwam, met de daarin inmiddels legendarisch geworden horror-figuur 'Pinhead', een kerel met een hoofd vol spelden, die je zelfs niet graag overdag zou willen tegenkomen, was zijn kostje gekocht. Barker brak definitief naar het grotere publiek door en zijn boeken worden nu met regelmaat ook in het Nederlands vertaald.

INSPIRATIE

Door het succes werd Engeland al snel te klein voor de zoon van een eenvoudige havenarbeider uit Liverpool. Hij verhuisde naar Amerika om in een groot huis in Hollywood te gaan wonen. Het was veel gemakkelijker bij het regisseren van films, vond Barker, want na het succes van *Hellraiser* kwamen natuurlijk de obligate delen twee, drie en zelfs onlangs deel vier uit. Bovendien werd een ander boek van hem verfilmd als *Nightbreed*, een film die echter flopte. "Het Amerikaanse publiek snapte niks van de achterliggende gedachte", meent Barker, "maar de komst van de video heeft ervoor gezorgd dat de film toch een cult-hit werd."

Tussen de bedrijven op celluloid door, vond hij ook nog eens de tijd om verder te schrijven. Een aantal dikke boeken zag het licht. Van één ervan was het oorspronkelijke manuscript maar liefst 9000 pagina's, en bovendien schrijft Barker alles met de hand.

WEEKEND OF TERROR

Een paar weken geleden was Barker even in Amsterdam om zijn nieuwste film, *Lord of Illusions*, op het Festival van de Fantastische Film te promoten. "De filmaatschappij heeft besloten dat dit toch echt de laatste bizarre film is die ze willen uitbrengen", vertelt hij grinnzend.

Je zou het niet zeggen, maar in de beginjaren van zijn schrijverschap las Barker

de griezelverhalen van een eeuw geleden, schrijvers die nu niemand meer leest. "Mijn verhalen in *De Boeken van het Bloed* werden beïnvloed door schrijvers zoals Edgar Allan Poe, Arthur Machen en zo. Schrijvers die helaas niet meer bekend zijn. Ook het verhaal 'Dr. Jeckyll and Mr. Hyde' heeft grote indruk op me gemaakt. Maar natuurlijk speelt ook mijn levenservaring mee, de uitdrukking van wat ik geloof met betrekking tot de wereld en mijn bestaan."

Leuk gezegd, maar zijn verhalen zijn wel even wat anders dan de spoken met de rammelende kettingen van een eeuw geleden. Vooral in *De Boeken van het Bloed* druipet de gorgheid van iedere pagina en staat er op iedere regel wel één of andere verschrikking gereed om de arge-loze lezer te bespringen en aan stukken te rijten. Het is dan ook een verrassing, als Barker toegeeft dat het hem niet om pure horror alleen te doen is. "Ik wil juist mijn donkere en verboden beelden omzetten in iets dat veel interessanter is. Alleen maar bang gemaakt worden, daar gaat het voor mij niet om. Het gaat om de confrontatie en de reis die de lezer maakt door mijn boeken heen. En ik volg natuurlijk mijn instincten", voegt Barker er duistertjes aan toe.

SCHILDEREN

Barker geeft ook toe dat het schilderen, want daar heeft hij ook op de één of andere manier tijd voor gevonden, voor hem een heel belangrijke bezigheid en inspiratiebron is. "Schilderen maakt een groot deel uit van mijn leven. Ik heb nog niet zo lang gelden een tentoonstelling in New York gehad, die erg succesvol was. Op Internet is er ook een electronsche pagina gewijd aan mijn tekeningen, schilderijen en films."

Een blik op die pagina maakt duidelijk at hij niet echt vrolijkstemmende tafere-len schildert. Griezellige creatures en vreemde situaties genieten ook daar, en hoe kan het eigenlijk ook anders, zijn voorkeur. Toch is Barker een allervriendelijkste kerel, goedlachs en een vrolijke prater. Met een walmende sigaar in zijn

mondhoek schieten zijn ogen soms de verte in om daar een wellicht duister beeld te fixeren. Zijn latere boeken zijn romans met de gemiddelde dikte van een telefoonboek, die zich echter grotendeels afspelen in sprookjesachtige werelden. En als klap op de vuurpijl verscheen er onlangs zelfs een kinderboek van zijn hand, *de Thief of Always*. Is Clive Barker soms soft geworden? De vraag wil hij wel serieus beantwoorden, en hij kiest zijn woorden dan ook met zorg. "Ik heb mezelf beloofd dat ik mezelf niet zou herhalen. Na *De Boeken van het Bloed* voelde het aan alsof ik alles geschreven had op dat gebied wat er te schrijven viel. Ik wilde de pure griezelverhalen achter me laten en eens wat aan het bouwen van fantasie-werelden gaan doen. Bovendien ben ik nu alweer tien jaar ouder geworden sinds mijn debuut."

OBSESSIE

Barker is de eerste die zal toegeven dat zoveel activiteiten veel van hem vergen. "Sommigen vinden me zelfs geobsedeerd. Ik schrijf zo'n tien uur per dag, zeven dagen per week, dus kroegen bezoeken zit er voor mij niet in." Enthousiast vertelt hij over zijn toneelstukken: "Drie van mijn toneelstukken zijn afgelopen september uitgegeven. Eén ervan heet *Frankenstein in love*." Dit wekt inmiddels geen verbazing meer. Barker mag dan vanuit het duister naar het sprookje zijn overgestapt, zijn activiteiten blijven wel sterk bepaald door de horror.

Op de vraag, in welke richting hij denkt dat zijn schrijven en regisseren hem zal brengen, kan hij dan ook geen sluitend antwoord geven. "Wat ik in de toekomst ga schrijven, kan ik niet zeggen. Ik wil wel wat science fiction verhalen en nog een aantal kinderboeken schrijven. Het enige dat ik kan zeggen, is dat ik zeker geen cowboy-verhalen ga doen!"

Theo Paymans

OVER VERLOEDERING

Het is altijd een feest om in Afrika te zijn. Want het is daar heus niet alleen elende en armoede, honger en geweld. De bezoeker van Afrika ziet daar ook uitbundig levensplezier. Wat mij iedere keer weer opvalt in Afrikaanse landen is de opgewektheid en de vrolijkheid. Je mag niet generaliseren, maar er wordt veel gelachen op straat, er wordt gedanst en gezongen door de gastvrije en behulpzame Afrikaanse mensen.

Dat is wel anders in Nederland: ons land verloedert, zo wordt van links tot rechts gemopperd. De mensen rijden door rood licht, dringen voor bij de trein. Het vandalisme loopt de spuigaten uit, de misdaad neemt hand over hand toe. Er is geen respect meer voor de medemens. Niemand heeft meer iets voor een ander over. Dat kan je op verjaardagsfeestjes horen. Dat zeggen de mensen in de trein en dat roepen knorrepotten als Wim Bosboom en Herman Wigbold.

Ik heb laatst meegemaakt dat een bromfietser hard door een rood stoplicht en mij bijna van de sokken reed. Toen ik hem in woede toeriep, wilde hij trappen. Ik kon zijn voet net niet pakken, anders had ik hem van de brommer afgesleurd en dat zou voor hem en voor mij niet best zijn afgelopen. Ook maak ik het wel mee, hoe mensen voordringen bij de trein en aankomende reizigers zelfs nauwelijks laten uitstappen. Het zou mij geen moeite kosten om mee te mopperen over de nationale verloedering. Want dagelijks zie je ergerlijk of onfatsoenlijk gedrag.

Zo vind ik het bijvoorbeeld onsmakelijk dat blanke mannen op vakantie in felgekleurde zwembroekjes en hempjes op straat en in winkels hun okselgeur ver-

spreiden. De journaliste die schreef dat de mensen 's zomers bij het hete zomerweer niet zo half naakt op straat zouden moeten lopen, heeft het geweten. De bierbuiken vielen over haar heen. "Ik mag toch zeker doen en laten wat ik wil? We leven in een vrij land".

We irriteren ons wat af, met ons allen in Nederland. "ZE" deugen niet: DE jongeren, DE buitenlanders, DE automobilisten, DE boeven, DE ambtenaren, DE politici. Maar is Nederland nu werkelijk op weg om een vreselijk onbewoonbaar land te worden? Of zijn DE Nederlanders in de meeste gevallen gewone, fatsoenlijke mensen, die geen tasje pikken van bejaarde dames; die rustig wachten tot het stoplicht op groen springt; die niet corrupt zijn; die geen oerwoudgeluiden maken op de voetbaltribunes?

Het lijkt me, dat we soms wat overdreven reageren op cijfers. Stel: uit een onderzoek naar jeugdcriminaliteit kan bijvoorbeeld blijken, dat zo'n 5.000 jonge stadsbewoners misdaden plegen. Dan krijg je krantekoppen als: "Duizenden stadsjongeren zijn misdadiger". Uit datzelfde onderzoek kan blijken dat 500.000 jonge stadsbewoners nooit een misdaad plegen. Dan lees je geen krantekop: "99% van de jongeren gedragen zich netjes". Statistieken worden vaak 'vertaald' in overdreven generalisaties.

Neem bijvoorbeeld Zuid-Afrika. Daar is veel criminaliteit: iedere 17 seconden wordt daar een ernstige misdaad gepleegd. Ieder half uur wordt een moord gepleegd en elke vijf minuten wordt een auto gestolen. Dat gebeurt allemaal vooral in Johannesburg en omgeving. De mensen met geld bouwen hoge mu-

ren om hun elektronisch beveiligde huizen en laten felle honden in hun tuin los. Die sfeer van angst en misdaad in het industriële hart van Zuid-Afrika is onaangenaam en ik vind Johannesburg geen prettige stad. Progressieve blanke Zuidafrikanen hebben begrip voor de kleine misdaad van de arme zwarte werloze krotbewoners: "Als ik in een Zuidafrikaanse krottenwijk woonde, werkloos was en voor mijn kinderen geen schoolgeld of medicijnen kon betalen, dan zou ik ook willen gaan stelen, denk ik", zeggen ze bij de barbecue.

Statistieken kunnen verontrustend zijn (en de misdaadcijfers in Zuid-Afrika zijn verontrustend), maar toch blijkt uit alles, dat de meeste Zuidafrikanen fatsoenlijk zijn; de meeste Zuidafrikanen stelen niet en moorden niet. Ook in Zuid-Afrika zijn de misdadigers in de minderheid. De meeste Zuidafrikanen zijn hartelijke, meelevende mensen, vrolijk en gastvrij. Ze zingen en dansen heus niet de hele dag, want ook zij hebben wel wat te mopperen: over de hoge prijzen, de slechte woningen, het gebrekkige openbare vervoer, de onveiligheid op straat. Toch mopperen ze niet zoveel als de Nederlanders over de algemene verloedering, geloof ik.

Ik kom dolgraag in Zuid-Afrika (buiten Johannesburg dan) en ik zou er eigenlijk het liefste voorgoed gaan wonen, maar dat komt niet door mijn afkeer van die zogenaamde 'verloedering' van Nederland. Want dit goede land mag dan saai zijn maar verder is Nederland een best, braaf land, met van alles zo goed geregeld, als ze in Zuid-Afrika alleen nog maar van dromen.

Karel Roskam

HET KAN OOK JOU RAKEN!!!

Onder bovenstaand motto werd op 12 april een conferentie gehouden voor vrouwelijke burgerambtenaren bij defensie. Jaarlijks organiseren vrouwelijke geestelijk verzorgers in samenwerking met bureau vertrouwensvrouw 2 conferenties voor burgerambtenaren. Deze keer met name voor de vrouwen in de ondersteunende functies.

De forse inkrimping van defensie, het opheffen van de dienstplicht heeft forse consequenties voor het personeelsbestand. In de periode 1996 tot en met 2000 zullen 3300 banen afgestoten worden. Dat betekent voor dit jaar een reductie van 408 functies. Dit meldde staatssecretaris Meijling aan de vaste kamercommissie voor defensie.

Bij het burgerpersoneel zullen de grootste klappen vallen in de schalen 4 en 5. Begin april werden de groepen, waar veel overtoolligheid dreigt, geïnformeerd door middel van een brief:

De onrust onder het personeel nam toe. Sommigen werden zich voor het eerst echt bewust van hun situatie maar er waren vooral eindeloos veel vragen. Dit werd goed duidelijk tijdens de conferentie.

De vragen die de 45 aanwezige vrouwen hadden werden deels bepaald door de werkplek en deels door de persoonlijke situatie. Als sprekers voor de dag waren uitgenodigd de heer J.A. Allaart, plaatsvervangend hoofd burgerpersoneel en de heer Rien Klaassen van de Abva Kabo. Beiden zouden iets vertellen over het reorganisatie-proces bij defensie en zo nodig ingaan op vragen. Tevens was aanwezig mevrouw M. de Bruin van de Sectie Herplaatsing voor informatie en vragen.

De lijst met vragen was zo overweldigend dat de heer Allaart ter plekke besloot ook het middagprogramma bij te wonen, wat dus op een andere manier vorm werd gegeven dan geprogrammeerd.

Het bleek dat de meeste mensen goed geïnformeerd waren over plannen van defensie; blauwdrukken en bouwstenen waren duidelijk, maar weinigen hadden voorlichting gekregen over de impact op hun persoonlijke situatie.

De vragen van de deelnemers gingen vooral over:

- Gelegenheid en mogelijkheden om te studeren om je functie te behouden.
- Grote onzekerheid over wat er gaat gebeuren bij een leeglopende kazerne.

- Niet zeuren, maar afwachten, hoe doe je dat?
- Slechte sfeer op de afdeling. Bepaalt de chef wie er uit gaat of niet?
- Recht op wachtgeld, hoelang, hoeveel?
- Extra reistijd als je je baan moet volgen.
- Overall in het land worden de regels anders toegepast. Hoe kan dat eigenlijk?
- Hoe doe ik het met kinderopvang na overplaatsing en langere reistijd?
- Van het kastje naar de muur gestuurd worden.
- Komt er ooit een eind aan?

Na een korte inleiding van de heer Allaart en mevrouw de Bruin van Sectie Herplaatsing werd uitgebreid op de vragen ingegaan. De aanwezigheid van iemand van de vakbond zorgde zo nu en dan voor scherpere en duidelijkere antwoorden. Voor veel dames was het de eerste keer dat ze geïnformeerd werden over het werk van de Sectie Herplaatsing.

Helaas moesten alle partijen, zowel van defensie als van de vakbond, toegeven dat in het overleg eigenlijk nooit gespro-

ken was over de positie van vrouwen, met name over het scheppen van deeltijdbanen en de problematiek van tweeverdieners. Een beetje slordig, gaf de heer Klaassen toe. Maar misschien ook een beetje de schuld van de vrouwen zelf die zich niet actief in de vakbond opstelden.

Aan het eind van de dag was iedereen blij met alle antwoorden op vragen, maar tegelijkertijd werd het als groot manco gezien, dat een dag als deze nodig was om antwoord op die vragen te krijgen. Als de onbekendheid zo krijgsmacht breed is als in deze conferentie bleek dan zou dit toch een signaal voor de afdeling burgerpersoneel moeten zijn.

Omdat de meesten de ervaring hadden dat juist in de kazerne, op de afdeling, in de regio onvoldoende en onbevredigende informatie gegeven wordt, kreeg de heer Allaart het idee mee om in deze tijd van onrust een telefoonnummer open te stellen waar mensen met hun vragen terecht kunnen. Als goed beginnetje maakte hij zijn eigen nummer bekend zodat de deelnemers van de conferentie met vragen en situaties waar ze echt niet uitkwamen bij hem op de afdeling terecht konden.

De conferentie werd afgesloten met een korte evaluatie waar elke deelnemer aangaf hoe ze van plan was op haar werk, in haar situatie, de zaken aan te pakken.

Carine van Hinte

Na de conferentie heeft raadsvrouw Carine van Hinte twee deelnemers naar hun eigen ervaringen gevraagd. Hun verhalen staan hieronder.

“Per se niet naar Den Haag”

Wilma Heymeskamp, een van de deelnemers aan de conferentie ‘Het kan jou ook raken’ is sinds 1972 werkzaam bij de Landmacht. Getrouwd, een dochter van 10 jaar, werkte ze eerst full-time en nu in deeltijd bij de afdeling personeels-informatie-verzorging in Amersfoort. Ze is informateur en geeft telefonische- en schriftelijke informatie over burgers en militairen ten behoeve van pensioenen, wachtgeld, dienstplichtvervulling, plaats van legering. Eigenlijk over van alles, behalve over het huisadres, want dat mag niet in verband met de Wet op de Privacy.

Hoe is de situatie op dit moment bij jou op de werkplek?

Op onze afdeling werken we met 4 full-timers en een aantal part-timers. De part-time functies worden allemaal door vrouwen ingevuld. Formeel moet per 1 januari het hele bedrijf van 120 man gesloten zijn. Het gaat op in een nieuwe

organisatie in den Haag. Van onze afdeling gaan, op papier tenminste, 4 man mee. Daar zijn we tegen in beklag gegaan. Dat betekent een inkrimping van 6 personen en het lukt gewoon niet om het werk met vier mensen te doen. Er komt een onderzoek naar, maar voorlopig blijft het bij die 4 plaatsen, waarvan

er nu een voor sollicitatie is opengesteld, de andere zijn nog geblokkeerd. Dus kunnen we nog niet solliciteren.

Er werken bij ons bijna allemaal burgers. Alleen in de leiding zitten militairen. Dat is wel moeilijk altijd. Militairen hebben meestal moeite met burgers, dat merk je gewoon. Voor de troep kunnen ze zeggen: Dit gebeurt gewoon. Burgers pikken dat niet en zeggen: Ho 's even, kan het ook even anders?

En als ze zien dat het niet werkt dan gaan ze wel een stapje terug.

Reorganisatie dat betekent voor jou dus: Of naar Amersfoort of...

In de regio werk zoeken!

Ik wil perse niet naar Den Haag. Daarom heb ik gesolliciteerd bij de afdeling secretarie. Daar moest ik ooit weg, uit een leidinggevende baan, omdat ik part-time wilde werken. Dat mocht toen niet. Nu heb ik samen met een collega'tje op een full-time functie gesolliciteerd. Het stond wel niet in de advertentie maar voorlopig zijn we uitgenodigd voor een gesprek. Het is voor een part-timer haast onmogelijk om naar den Haag te gaan. Voor een full-timer net zo goed maar als part-timer krijg je je reiskosten minder vergoed en het kost relatief veel meer reistijd. Ik kan minimaal 150 gulden inleveren plus nog 4 uur reistijd per dag.

De verhuizing zit er dus aan te komen. Hoe was de voorlichting van het project?

Slecht. Tenminste ze komen wel elke keer met een voorlichting als er weer een nieuwe blauwdruk ligt maar het blijft heel technisch. Veel informatie over functie kodenummers, maar niets over poppetjes en namen. Nu is dan bekend welke functies in den Haag zijn opengesteld, dat zijn er zo'n 30-35. Daar kun je dan op solliciteren. Bij een gelijkwaardige functie moet je solliciteren maar kun je mee. Voor een schaal hoger volgt echt een sollicitatie procedure.

Voor de part-timers is gewoon niets geregeld. Ik denk dat ze dat gewoon een beetje terug willen dringen. Zo'n 8 jaar geleden promote defensie heel erg de herintreedsters. Nu krijg je het gevoel: We zijn je liever kwijt dan rijk. We kosten meer, we zijn moeilijker indeelbaar. Maar het merendeel van de vrouwen die bij ons werkt is part-timer en allemaal in de lagere schalen natuurlijk.

Hoe is de sfeer bij jullie op de afdeling?

Op ons bureautje goed, maar op het totale complex heel slecht. Er is heel veel haat en nijd onderling. Ook over schaalindeling, de een blijft steken en de ander gaat hogerop.

En iedereen is onrustig. "Wat gaat er met ons gebeuren." Het idee van: "het zal wel mee vallen" is sinds deze week echt voorbij.

Een hoofd had z'n afdeling beloofd: Wij blijven hier wel tot half of eind 1998 zit-

ten. We hadden toen al zoiets: Je durft een hoop te zeggen, er staat niets zwart op wit. Nu blijkt dat er geen sprake van is. Die mensen zijn dus vals voorgelicht. Er gaan nu zelfs geruchten dat we misschien 1 september al overgaan. Deze week nemen we al van 26 mensen afscheid. Er blijft zo'n klein clubje over en het werk moet toch gedaan. In den Haag dus waarschijnlijk.

De voorlichting over wat je rechten en plichten zijn is heel slecht. Ik heb op de conferentie meer gehoord dan het afgelopen jaar. Als ik op personeelszaken vraag of ik mee moet krijg ik als antwoord alleen: ja, je moet. Ze zullen niet zo eerlijk zijn om te vertellen dat er, als je echt niet kan, door de MDD een sociaal rapport opgesteld kan worden. En ook zegt niemand "je kan het eens zo of zo proberen."

Nee, het is gewoon: je zoekt het maar uit.

Er is toch een personeelsconsulent?

Ja, dat is ook het vreemde. We gaan reorganiseren en de vaste personeelsconsulent is weg. We hebben nu iemand in opleiding. Terwijl iedereen vol vragen zit over van alles.

Er zou ook steeds iemand komen van herplaatsing. Die is nooit geweest. Eerst was het te druk, toen kwam het niet uit en toen had het nog weinig zin. Op de conferentie kreeg ik informatie, die ik anders pas op 1 januari 1997 gekregen zou hebben. Dan pas ben je harde herplaatser, dan pas wordt je geïnformeerd. Terwijl de onrust al duurt vanaf september 1995, toen werd de eerste blauwdruk gepresenteerd.

Voorlopig zal er wel geen voorlichting meer komen. Ze hebben de nieuwe organisatie rond, zoveel functies, zoveel bouwstenen. Wie wil, mag solliciteren.

Hoeveel functies voor part-timers zijn er?

Geen één.

Maar hoe kan dat dan?

Dat hebben we ook gevraagd. Maar wat ze met de part-timers willen is nog niet bekend. Als je geluk hebt wil een afde-

lingshoofd op een functie twee part-timers plaatsen.

Maar eigenlijk is naar buiten solliciteren het enige, wat ze zeggen. Dan zijn ze ons kwijt, hoeven ze ook geen moeite te doen om ons te herplaatsen.

En ik vind het soms bijna nog wel komisch, maar als je al een reorganisatie hebt meegemaakt en kostwinner ben dan is die onzekerheid natuurlijk heel erg.

Maar ja, eigenlijk weet ik wel dat het bij defensie zo werkt, alles op het laatste moment. Ik werk nu 25 jaar bij de krijgsmacht en het is altijd zo geweest. Je moet voor jezelf opkomen, niemand zal je steunen en als het niet lukt zeggen ze: Het staat toch zo in de Bard.

Wordt je nooit eens boos?

Ik ben niet zo snel boos, dat is mijn instelling niet. Ik denk dat ik wel weer ergens aan de slag kom. Maar ik ben geen kostwinner. En je kunt wel boos worden maar dat heeft op niemand effect. Dan ga je naar burgerpersoneel en dan knikken ze heel begrijpend en verder gebeurt er niets. Je kunt het hoger op gaan zoeken, maar dan ben je een jaar verder. Want die weet weer niet dat je bij die moet zijn en die weet niks van die.

Iets positiefs toch tenslotte: ik heb voor de eerste keer in 23 jaar een conferentie meegemaakt. Het thema ging ons heel erg aan. Het was leerzaam want het meeste was ons niet verteld. Bovendien werd duidelijk dat we niet de enigen waren, dat het blijkbaar overal zo gaat en niet alleen bij ons op kantoor.

Overigens, hoe het verschil is met het burgerleven dat weet ik niet. Ik denk dat ze daar soms helemaal zonder regeling naar buiten gaan. Hier gebeurt dat niet, maar alleen die informatie... Ik wist bijvoorbeeld niet dat ik, als ik een baan buiten defensie aanneem, dat eventueel aangevuld zou krijgen met wachtgeld voor de totale duur van mijn wachtgeld. Dat zijn van die hele simpele maar belangrijke dingen.

Ook dat je onder de regeling van de 'harde herplaatsers' valt als je een brief over groepsovertolligheid hebt gekregen, was bij niemand bekend. En dan gaat er een brief uit over een informatie-dag en dan gaat hij meteen weer niet door. Maar bij ons was de paniek al uitgebroken omdat niet iedereen in schaal 5 zo'n brief ontvangen had. En niemand wist waarom niet.

De conferentie was speciaal voor vrouwen. Is deze problematiek voor vrouwen anders dan voor mannen?

Ik denk het niet, zeker voor burgers niet. Mijn collega moet ook naar den Haag. Ik heb hem gevraagd of ik hem moest feliciteren of niet. Ik kreeg als antwoord: "Nou feliciteer me maar dat ik mijn baan nog heb. Maar blij ben ik er niet mee."

CvH

"Waar ben ik terecht gekomen?"

Thea van Maanen werkt full-time als administratief medewerker op de Frederik-kazerne in den Haag. Overgekomen van de luchtmacht waar ze bij materieelbeheer werkte, ondersteunt ze nu een kleine eenheid op personeelsgebied.

"Ik wilde wel eens iets anders doen, maar het is toch een hele omschakeling geweest. Voorheen had ik met materieel te maken en nu met personeel. En dan het grote verschil tussen luchtmacht en landmacht, een heel andere mentaliteit en ook de werkwijze verschilt. Maar zo onderhand heb ik me een en ander wel eigen gemaakt. Deze eenheid is op 1 januari gestart en dat was roeien met de riemen die je had. We kenden elkaar wel van gezicht, maar samenwerken moest wennen."

Hoe lang werk je al bij defensie?

Even terug...zo'n 18 jaar. Een lange tijd. Daarvoor heb ik na de Havo een baantje op Schiphol gehad, maar ik wilde vast werk, meer zekerheid. Ik was 21 en defensie leek me wel wat. Het salaris was wel aardig, alhoewel minder dan bij de andere ministeries, maar ambtenaar worden, een baan met zekerheid, dat was het.

En op dit moment...?

Momenteel vraag ik me af, waar ik in terecht gekomen ben.

Jij hoort tot de groep administratief personeel schaal 5.

Ja overtuigd, helaas. Het hoeft niet dit jaar te gebeuren, het kan ook volgend jaar. Dus wil ik proberen of ik iets anders kan vinden. Anticiperen op de realiteit, maar bij sollicitaties willen ze voornamelijk jongere vrouwen hebben. Dus het is moeilijk weg komen.

Ik was niet echt geschrokken van die brief. Het was te verwachten. Met het opheffen van de dienstplicht moesten er wel klappen vallen. Er is gewoon een overschot aan personeel.

Mensen gaan er van uit dat het wel mee zal vallen, maar ik denk dat je toch zelf iets moet doen. Ik heb tot nu toe 3 brieven binnen defensie geschreven maar ben afgewezen.

Op mijn afdeling ben ik de enige administratieve burger schaal 5. Sergeanten, dat is een vergelijkbare salarisschaal, worden uitgezonden. Die krijgen als het ware een half jaar uitstel van executie.

Mijn sectiehoofd adviseert me buiten den Haag te kijken. Op zich niet zo'n probleem maar ik ga niet naar Garderen of zo. Daar moet ik niet aan denken. Het moet wel binnen bereisbare afstand van den Haag blijven. Ik heb geen zin om te verhuizen, opnieuw ergens te wennen. Laat dat de jongeren maar doen.

Hij adviseerde me ook eventueel een HBO-opleiding te gaan doen, maar dat is best wel zwaar. Overdag werken en 's avonds studeren. Zeker als je geen studie-faciliteiten krijgt.

Het is natuurlijk leuk als je daardoor in een hogere schaal komt maar eigenlijk vind ik dat niet zo belangrijk.

Ik wil werken en eventueel iets bijleren. Niet als een dooie mus in een hoekje blijven zitten. Zeker niet thuis gaan zitten. Je geest ontwikkelen is toch belangrijk.

Was jij op de hoogte van de mogelijkheden die defensie biedt?

Nou, ze werken natuurlijk samen met justitie en andere instanties. Eigenlijk lijkt het me wel leuk om gevangenisbewaarder te worden. Je moet dan wel omgeschoold worden, maar dat is voor mij geen punt. Of ik het aan kan, dat weet ik niet, maar het is wel een kans om iets heel anders te gaan doen.

Je moet niet stil gaan staan bij het idee dat je te oud ben of zo. Dat is onzin. Als je zo'n kans krijgt! Mits goed begeleid natuurlijk.

Ben jij op de hoogte van wachtgeldregelingen en dergelijke?

Nou niet in details, wel natuurlijk dat je daarvoor in aanmerking kan komen. Maar ik wil geen wachtgeld, daar ben ik nog niet oud genoeg voor, ik wil werken. Wat ik niet begrijp is dat je niet gestimuleerd wordt om een baan in schaal 6 te zoeken en daarvoor wat bij te studeren. Als je graag wilt werken en hoger op wil komen, dan moet dat ook mogelijk gemaakt worden.

Wat vind jij van de voorlichting voor burgers?

Nou dat kan echt beter. Ze doen het wel maar.... Maar dat is met militairen net zo. Als ik mensen spreek, hoor ik dat ze van het kastje naar de muur gestuurd worden. Mensen bellen op voor informatie en dan schuiven ze het door naar iemand anders die het vaak ook niet weet. Dan krijgen ze vage antwoorden en weten ze nog niet waar ze aan toe zijn.

DPKL doet wel z'n best om een goed imago op te bouwen, maar dat kan natuurlijk nooit als er afdelingen zijn die zo werken.

De algemene voorlichting is wel goed. Je kan veel lezen in de Reflex of defensiekrant. Daar wordt uitgebreid over de veranderingen geschreven.

En jij ben druk bezig je eigen weg te vinden.

Ja, ik wel. gelukkig zit je in den Haag dicht bij het vuur. Ik probeer zo goed mogelijk geïnformeerd te zijn. Ze kunnen me niet zo maar alles maken.

CvH

Op dit moment is humanistisch raadsman Jacques van den Blink werkzaam in Bosnië, uitgezonden met IFOR 1. Hij heeft daar contact gekregen met een Servische liaison-officier, Mirko Markovic. Deze heeft een bundeltje gedichten geschreven, waarvan raadsman v. d. Blink er een tweetal heeft laten vertalen. De illustratie op de voorpagina van het boekje is ook van Markovic.

De enkeling

*ter nagedachtenis van Slobodan Podgorac Digo
en Predag Blajnic CHinees*

Zoek mij op
in de blauwe mist
in het ochtend gloren
en geloof
het was niet gisteren
het zal zijn, misschien
misschien pas morgen.
Onze zielen zijn de witte zwanen
jij weet wij zijn niet dood
wij hebben alleen
de dood ontmoet
door onze glimlach
stromen de berg rivieren
en de narcis in het dal bloeit
onze handen dragen de regenboog
en ontsteken de sterren van een
zomerhemel.
Door onze ogen
kijkt de blauwe vergeet-mij-niet
wij zijn alleen weggegaan
om in onze voetsporen
de rode planten te laten groeien

Onze gedachten zijn
de rode zonsondergang
een vervlogen zomer
de rust van een blauwe dag
wij stopten heel even
om ons land
de rode anjer te laten eren.

Мирко А. Марковић

Траг у времену

Слово, Бања Лука

De verkenners 22

wij weten het best
de oorlog is een brij van bloed
ga vooruit
wij zullen je steunen
neem nog deze vallei
deze bergtop
op enkelen van deze
wacht de vrijheid.

Als u de vrijheid ontmoet
omarm ze met beiden handen
omhels ze mannelijk
drink hartstochtelijk van haar mond
en hals
leef eeuwig, maar
zing, dans en acteer
omhels de jonge vrouwen
loop een ererondje voor ons
op Vidovdag bid in stilte
en vraag vergiffenis van God
wij waren de ogen en de vuist
van ons leger en ons volk.

Op onze graven
steek een kaars aan
zeg dat wij
een sterrenhemel waren
die verdwijnt in het donkere
gat van de nacht.

(bij racistische praatjes)

**SPREKEN
IS GOUD,**

**ZWIJGEN
GOED FOUT!**

ARTSEN ZONDER GRENZEN IN SAMENWERKING MET DE NEDERLANDSE KRIJGSMACHT

Als er vroeger een ramp was gebeurd in Nederland, zoals bij de watersnood in 1953, kwam het leger in actie. Men zorgde voor groot materieel, voor vervoer en extra medische bijstand. Op die momenten kwamen militairen in aanraking met burger-hulporganisaties zoals het Rode Kruis. Natuurlijk moest men dan met elkaar samenwerken, in de zin dat men elkaar niet voor de voeten moest lopen en geen dubbel werk moest doen. Meestal was men aanvullend op elkaar aan het werk en dat is nog steeds het geval in Nederland.

Nu de Nederlandse krijgsmacht er nieuwe taken op het terrein van crisisbeheersing en humanitaire hulp heeft bijgekreken zijn de contacten met hulporganisaties vermenigvuldigd en anders van karakter geworden. In het boekje "Dicht bij mijn bed" (uitgave Dienst Humanistisch Geestelijke Verzorging 1994) stond al te lezen wat bijvoorbeeld kolonel C. Vermeulen vond van Artsen zonder Grenzen, met wie hij tijdens de uitzending van 11 infbat lumbl in aanraking was gekomen. Ook van militairen die in Zaïre geweest zijn en van later naar Bosnië uitgezonden militairen komen de verhalen over de samenwerking met groepen en organisaties, die met een andere achtergrond en een ander soort doelstelling actief zijn in het crisisgebied.

De Nederlandse sectie van het van oorsprong Franse

Médecins sans Frontières werd in 1984 opgericht. Sindsdien zijn er een groot aantal missies vanuit Nederland verzorgd, soms als volledig Nederlands project, soms in samenwerking met of als aanvulling op een Belgische of Franse missie. Bij Artsen zonder Grenzen zijn niet alleen artsen of verpleegkundigen werkzaam; chauffeurs en mensen met logistieke deskundigheid zijn evenzeer nodig. Dat geldt natuurlijk voor alle gebieden waar men hulp verleent, maar is het meest zichtbaar waar alleen medicijnen en medische hulpmiddelen ter beschikking worden gesteld aan de plaatselijke bevolking, zoals dat gedurende een bepaalde periode in Bosnië het geval was. Samenwerking met militairen vindt zowel in de medische als in de logistieke sector plaats.

Wat vindt Artsen zonder Grenzen eigenlijk van die nieuwe taken van de krijgsmacht? Worden de militairen telkens met open armen ontvangen en geïntegreerd in het werk van AzG, of ziet men toch verschillende taken? Hoe stellen de Nederlandse militairen zich op tegenover deze hulpverleners? Een poging om in twee interviews met medewerkers van Artsen zonder Grenzen, een logisticus en een stafmedewerker, antwoord op deze vragen te krijgen.

Joan Merens

SAMENWERKING NIET VANZELFSPREKEND

Midden in Amsterdam is het kantoor van Artsen zonder Grenzen Nederland. Hier werkt Ed Schenkenberg van Mierop als "stafmedewerker humanitaire zaken". Hij heeft veld-ervaring, zat in Moskou om daar het kantoor van AzG op te richten, ontwikkelde het onderdeel mensenrechten voor de cursus voor alle medewerkers die uitgezonden worden en is werkzaam op het raakvlak van het werk van AzG met het hele terrein van de mensenrechten.

Ed Schenkenberg vertelt over de reden voor het aanstellen van een stafmedewerker voor humanitaire zaken. In het tweede artikel van het Handvest van Artsen zonder Grenzen staat dat AzG volstrekt neutraal en onpartijdig is, en in artikel drie staat dat de medewerkers een volledige onafhankelijkheid ten opzichte van welke politieke, religieuze of economische macht handhaven. Na een aantal jaren werken bleek dit in de praktijk niet zo gemakkelijk: moest je bijvoorbeeld hulpposten in Bosnië opzetten langs een weg waarlangs grote groepen etnische vluchtelingen verwacht werden? Vergemakkelijk je dan niet de etnische zuiveringen? Dit soort dilem-

ma's kom je overal tegen. In de vluchtelingskampen in Zaire en Tanzania, bij de vluchtelingen uit Rwanda, in '94 deed zich de vraag voor of AzG wel hulp moest geven aan de plegers van genocide, die daarna dan weer verder konden gaan met moorden. Ed Schenkenberg: "Wij kunnen niet zelf voor rechter spelen, maar moeten ons toch afvragen wat op langere termijn de effecten van onze humanitaire hulp zullen zijn. Je loopt met bepaalde activiteiten het risico bijvoorbeeld de positie van sommige leiders te verstevigen waardoor de situatie alleen maar langer gaat duren of erger wordt. Je kunt, ook als neutrale hulporganisatie, niet je ogen sluiten voor dit

soort vragen. Je moet er in elk geval over praten en weten waarom je bepaalde beslissingen genomen hebt."

■ Samenwerking met de krijgsmacht

"In 1860 werd het Rode Kruis opgericht. Deze organisatie volgde de militairen, men verzorgde de gewonde soldaten. Gek genoeg is de situatie nu vaak 180 graden gekeerd: vaak zijn wij al ter plaatse als de militairen ingezet worden. Het leger volgt vaak de hulpverleners. Dat was zo in Goma: wij werkten daar al en door de omvang van de vluchtelingenstroom en de cholera-epidemie was er zware logistieke steun nodig. Materiaal waar AzG niet over beschikt en andere hulporganisaties ook niet. Wij kunnen geen vliegverkeer regelen of voor zwaar transport op grote schaal zorgen, militairen wel. In dit soort situaties, en dat begon bij de Koerden in 1991, bepalen de hulporganisaties de taken van het leger.

In Bosnië en Haïti ligt de situatie weer anders, daar is een VN-operatie aan de gang en de hulporganisaties zijn er ook. De UNHCR (hulporganisatie van de Verenigde Naties) als coördinerend orgaan bepaalt meestal waar de taken liggen."

"Cambodja is een goed voorbeeld van de verschillen tussen de militaire humanitaire hulp en de onze: De Nederlandse mariniers hadden een hospitaal waar de lokale bevolking kwam. Toen het mandaat afliep en de blauwhelmen vertrokken ging het hospitaal ook weg, maar de humanitaire noden bleven. De militairen stellen de capaciteit die zij bij zich hebben ter beschikking, maar de beslissing om te blijven of niet wordt niet op grond van humanitaire noden genomen."

■ Srebrenica

"De Nederlanders hadden in Srebrenica in onze ogen veel medisch personeel bij zich, zo'n 80 man. Dat is evenveel als Artsen zonder Grenzen in Goma had bij 300.000 vluchtelingen. Er was dus capaciteit voor de lokale bevolking en de prioriteiten lieten toe dat deze ingezet werd. Een verwachtingspatroon ontstond dus ten aanzien van het leger, maar toen de enclave viel en de noden groter werden kon er niet meer geholpen worden. Er was een overeenkomst tussen onze Belgische AzG en het leger over het doorsturen van patiënten als AzG het niet aan zou kunnen en over bevoorradings. AzG beschikte daar over 2 man uitgezonden medisch personeel. Toen de enclave viel wilde AzG een paar mensen doorsturen, maar dat werd geweigerd, met een beroep op de eigen mensen. Ik heb het nu natuurlijk alleen over dit humanitaire aspect, niet over alle andere zaken, die daar gespeeld hebben.

Mijn oordeel is wel dat militaire medici soms voor onmogelijke dilemma's komen te staan: "Ik moet bijstaan" tegenover "Ik moet een bevel opvolgen". Als het spannend wordt nemen militairen

totaal andere beslissingen dan wij, ook omdat ze voorraad voor de eigen mensen bij zich hebben.

■ Goma

"Zoals ik al zei hadden wij in Goma gevraagd om zware logistiek. Er werd een eenheid gestuurd door Defensie waar ook medici inzaten. Die moesten een veldhospitaal opzetten. Dat zat blijkbaar standaard in het pakket. Het apart opzetten van zo'n hospitaal was eigenlijk niet meer nodig 3 weken na dato en dat zagen zij ook. Ze wilden daarom integreren in het werk van Artsen zonder Grenzen. Dat gaf problemen bij sommige medewerkers van Artsen zonder Grenzen, die bezwaren hadden tegen uniformen bij hun werk (wapens mochten het terrein van AzG niet op), maar ook bij de lokale bevolking. Daar heerste begrijpelijk een groot wantrouwen jegens militairen. Er is veel discussie geweest en er zijn uiteindelijk werkbare

vormen gevonden. Maar we hebben wel besloten dat een dergelijke vergaande integratie niet meer moet voorkomen. Het zou anders liggen bij het Iers/Noorse model, waar defensie mensen als burger beschikbaar stelt. Het Nederlandse ministerie vindt dat mensen als militair herkenbaar moeten blijven. De minister heeft wel toegezegd er naar te kijken."

■ Andere besluitvorming

"Natuurlijk zijn we blij met alle extra hulp die er op het humanitaire vlak gegeven kan worden door de inzet van militairen. Samenwerking met militairen is echter voor ons niet vanzelfsprekend. Als er rust is in het gebied waar wij beiden zitten gaat het prima, maar als de vredesmacht in het nauw komt houdt het op. Bovendien worden de militairen dan partij in het conflict en daarin willen wij niet meegesleurd worden. Principieel is een zekere afstand dus nodig, soms ook letterlijk omdat wij niet

met de militairen geïdentificeerd moeten worden."

"Het voornaamste verschil zit hem in de dynamiek van besluitvorming. Bij ons beoordelen de medewerkers zelf hun eigen veiligheid. Dat kan niet in het leger, dat wordt van bovenaf bepaald. Daarnaast zijn zij voorwerp van politieke besluitvorming en wij niet, of in elk geval veel minder."

"Er zijn militairen die ons standpunt heel goed begrijpen en er mee uit de voeten kunnen. We hebben ook wel overleg met defensie over samenwerking en afstemming. Er zijn echter ook militairen die denken: "jullie doen aan humanitaire hulp, wij ook. Er zijn grote noden, wij doen alles samen, kom op, samen er op af."

"Ik denk ook wel eens dat het humanitaire optreden van het Nederlandse leger meer gedreven wordt door het aanbod dan door de vraag."

JM

EX-KVV-ER WORDT LOGISTICUS BIJ ARTSEN ZONDER GRENZEN

Harry van den Aker logeert bij zijn moeder in Wilnis als ik hem spreek over zijn ervaringen in voormalig Joegoslavië. De volgende dag zal hij naar Split vliegen, dit keer niet voor Artsen zonder Grenzen maar voor een Engelse organisatie. Hij was vanaf begin 1994 werkzaam als chauffeur en later als logisticus bij AzG.

Harry vertelt over zijn ervaringen en zijn samenwerken met de Nederlandse militairen.

"Na school ging ik gelijk in dienst. Dat duurde toen nog 14 maanden. Ik zat in Oirschot bij de 12de Afdeling Veldartillerie. Daarna door de molen voor een KVV-contract en terecht gekomen bij de Explosieven Opruimingsdienst (EOD). Daar heb ik acht jaar gezeten en met veel plezier gewerkt. Ik stond op de nominatie om naar Irak te gaan, maar dat ging niet door want de operatie was eerder afgelopen dan gepland. Ik wilde wel een contract voor onbepaalde tijd, maar dat is niet gelukt. Ik was kortstondig chauffeur, een uitstervend beroep voor onbepaalde tijds."

Na de dienst een jaartje bij een computerbedrijf gewerkt, maar dat moest bezuinigen. Eind '93 heb ik toen een open sollicitatie naar AzG gestuurd, met CV; ik heb ze gebeld en kon langs komen. Vijf dagen later zat ik in Bosnië (Zagreb) als chauffeur op een konvooi. Eigenlijk had ik nog op cursus gemoeten, maar daar was geen tijd voor."

■ Waarom AzG?

"In 1993 was een vluchtelingen-transport van Artsen zonder Grenzen op een mijn gereden. Ik dacht toen: ik kan ze

misschien wel helpen met mijn ervaring bij de EOD en als chauffeur. Ik had die belangstelling al wel eerder ook trouwens, in '90 had ik al gesolliciteerd bij een programma in Somalië van AzG, bij een bedrijf om mijnen op te ruimen. Dat ging toen niet door."

"Mijn eerste missie was als chauffeur bij een konvooi van medische en niet-medische materialen: Sarajewo-Kiseljak-Tuzla. Het team van AzG in Tuzla zat toen al 6 weken zonder diesel en ander materiaal."

Het was een tocht dwars door de frontlijnen, je moest wel vier of vijf keer de frontlijn over, en de Kroaten hadden in Herzegovina tussen de grens en Kiseljak wel 20 check-points ingericht. Wij hadden als een van de weinige organisaties toestemming van beide zijden om te rijden. AzG zat ook al in Split en Tuzla toen de oorlog uitbrak."

■ Ooit bang geweest?

"Er was een gespannen sfeer in de tijd van het eerste bombardement van Unprofor op Sarajewo, er lagen veel mijnen en iedereen kon zo maar beginnen

te schieten, ook oude mensen. Toch ben ik pas veel later, bij het neerkomen van een raket vlak bij mij, echt bang geweest. Van raketten weet je maar nooit waar ze neerkomen. Maar verder: je bent voorzichtig, je werkt in een team en je moet goed met stress om kunnen gaan."

Bij AzG zit iemand zelden langer dan een jaar in een project als dat in Bosnië, vanwege de stressfactor. Ik heb in de loop der jaren zo veel kennis over de lokale situatie opgedaan dat ze mij voor de continuïteit van het programma graag wilden houden. Ik heb toen ook bijgetekend."

Bij AzG had je een soort familiegevoel in het begin, het was klein, maar dat wordt nu toch wel wat onpersoonlijker, wat ik jammer vind."

■ Contacten met Nederlandse militairen.

"Ik heb 9 maanden lang konvooien gereden, waarvan de laatste vier als konvooi-leider. Toen kreeg ik contacten met de Nederlandse Unprofor militairen."

Wij hadden vier ex-leger vrachtwagens, maar geen onderdelen of wat ook. Ze kwamen zo uit het mob-complex en hadden uitgedroogde banden en vastgelopen remschoenen. Dutchbat-logbase in Split had al een keer een transport gereden voor AzG en daar kwam ik een oud-collega tegen. Zij hebben toen voor onderdelen gezorgd en de wagens op de weg gehouden. Dat was op grond van een mondelinge afspraak van de crisis-staf met AZG "er kan wel wat geregeld worden". En dat gebeurde: van een total loss vrachtwagen konden we de onderdelen meenemen, we mochten ook gebruik maken van de veldpost. De contacten liepen perfect met Split tot er een ander op de plaats van mijn oud-collega kwam. Toen werd het wat moeilijker, maar niet onmogelijk."

■ Artsen zonder middelen.

"We hadden verschrikkelijk gebrek aan onderdelen; maar doordat ik acht jaar lang in het leger heb gezeten spreek ik de taal en weet ik hoe je met elkaar om moet gaan. Ook later, via Busovaca, was het nooit een probleem om ons te helpen. Er is toen een keer gebeld naar Amsterdam: dit gaat nu echt geld kosten, er moet nu wat op papier komen. Ontwikkelingssamenwerking, de crisis-staf en AzG zijn toen overeengekomen: AzG diende geholpen te worden. Er was wel een enkele keer een wat minder welwillende commandant, maar we hebben nooit de fax met de boodschap te voorschijn hoeven halen. In het begin werden nooit kosten in rekening gebracht, later is dat wel gebeurd, geloof ik."

"De Nederlanders wilden iedereen wel helpen, AzG heeft bij hen een goede naam, maar op het laatst kwam iedereen om hulp. Er stonden soms meer wagens van hulporganisaties op het kamp in Busovaca dan van de militairen zelf. Dat liep uit de hand en daar zijn toen wel grenzen aan gesteld."

■ Logisticus bij AzG

"Tegen eind '94 kreeg ik de balen van het vrachtwagen rijden. Het was niet meer spannend, na de vrede tussen moslims en Kroaten waren alle checkpoints weg en kreeg je echte grenzen met papier, stempels en regeltjes. Ik ben toen terug naar Nederland gegaan en heb toen eindelijk de Logistieke Trainingscursus (de basistraining voor uitzending door AzG) gedaan. Daarna ben ik naar Zenica gegaan en ben daar logisticus of te wel hoofd van een kantoor geworden. Je doet dan het hele niet-medische gedeelte, alles ritselen en regelen. Ook daar had ik goede contacten met het leger, ze brachten vaak medicijnen weer verder voor ons. Er is in Bosnië alleen een logistiek programma van AZG: we brengen medicijnen en andere hulpmiddelen naar artsen, ziekenhuizen en apotheken, maar verlenen niet zelf medische hulp.

Van Zenica naar Split, waar ik alleen zat, zonder medische staf en met lokale mensen. De medisch coördinator zat in Zagreb. Ik had daar een warehouse, waar de binnengekomen pakketten medicijnen opnieuw samengesteld moesten worden voor verder transport naar waar het nodig was. Dat transport gebeurde met een gewone auto en een tolk. Daar heb ik een prima tijd gehad."

■ Is dit werk voor je?

"Ja. Ik wil dit blijven doen. Je ziet op de LTC-cursus bij AzG veel jongeren, die soms heel idealistisch zijn. De meesten haken af na één project. De country-manager in Zagreb zei tegen mij dat ze zo kon zien of iemand langer blijft. Er is zoiets als een MSF mentaliteit. Voor mij lijkt dit werk wel op het werk bij de EOD, het is spannend en je moet goed kunnen luisteren en improviseren. Het is verslavend. Ik kan niet meer in Nederland gewoon bij een baas werken. Als je eenmaal deel van deze wereld uitmaakt heb je veel contacten en ervaringen en dan wil je niet meer weg.

Ik heb wel gemerkt dat je op je eigen grenzen moet letten. Bij de crisis in Srebrenica ben ik om drie uur 's nachts hier vandaan gegaan met een transport hulpgoederen. Je wilt dan wel doorgaan om iedereen te helpen, en iedereen blijft ook alles aan je vragen. Toen moest ik even weg en de boel de boel laten. Je moet je zelf wel in de gaten houden. Voor mij is 14 dagen bijtanken hier dan wel weer genoeg. Ik ben nu al weer twee maanden hier, ik kan er wel weer fris tegen aan."

JM

PRIMAL FEAR:

RECHTBANKFILM ALS VERRASSINGSPAKKET

Sommige mensen zijn altijd te mobiliseren voor een komedie, anderen staan in de rij voor horror. Persoonlijk heb ik een zwak voor het fenomeen rechtbankfilm. Een goed gemaakte rechtbankfilm biedt spanning in z'n meest pure vorm, zonder dat er één auto uit de bocht vliegt of één druppel bloed vloeit. 'Primal Fear', die deze maand in première gaat, voldoet aan de hoogste eisen die aan een pure rechtbankfilm gesteld mogen worden: het script is origineel en helder, er wordt uitstekend gespeeld, de hoofdrol is voor een superstar, en de uitsmijter is ronduit verbijsterend.

Martin Vail is een zeer geslaagde strafpleiter in Chicago. Dat hij daar een hoop geld mee verdient, is te zien aan zijn dure kleren. Hij staat graag in de schijnwerpers en wil met elke zaak scoren.

Hij is dan ook de man die aanbiedt om de jonge misdienaar Aaron te verdedigen. De jongen is enkele uren na de moord op de aartsbisschop aangehouden. (De moord zelf is zeer virtuoos en onallegaars gefilmd: je ziet het drama, na de eerste aanzet binnenskamers, voor een groot deel vanaf de straat. De ramen worden letterlijk naar buiten gedrukt door het lichaam van de man die daarbinnen bruut van het leven wordt beroofd).

Hoewel Aaron toegeeft dat hij ten tijde van de moord in de kamer van het slachtoffer was, beweert hij dat een derde aanwezige de moord pleegde. Omdat de jongen zelf echter werd aangetroffen in bebloede kleren, lijkt de zaak een routinekwestie voor het Openbaar Ministerie. Tot Vail, belust op publiciteit, aanbiedt om de jongen te verdedigen.

Zodra hij de verdachte in zijn cel voor het eerst ontmoet, begrijpt hij dat dit bedeesde, stotterende knulletje nooit in staat kan zijn geweest tot zo'n wrede misdaad. De jongen kan zich niets herinneren van de gebeurtenissen voorafgaand aan zijn aanhouding en maakt een overdonderde indruk.

De advocaat instrueert hem zorgvuldig, zodat de jongen hem alle ruimte geeft om er zijn eigen zaak van te maken. Een van de redenen dat Vail zo gebrand is op de zaak, is het feit dat zijn tegenstander, de openbare aanklager, een vrouw is met wie hij een relatie heeft gehad en die hem nog altijd intrigeert. Een veel belangrijker reden is, dat hij met een aantal notabelen in de hoogste regionen van het gemeentebestuur nog een appeltje te schillen heeft.

In een reeks prachtige scènes drijft hij zijn voormalige werkgever, de corrupte officier van justitie die hij als getuige oproept, genadeloos in het nauw. Voor de zoveelste keer wordt het publiek, dat de spraakmakende rechtszaak nauwlettend

volgt, geconfronteerd met fraude op het hoogste niveau.

Ook de vermoorde aartsbisschop moet postuum met de billen bloot: hij blijkt een man die zijn misdienaars dwong tot seksuele handelingen. Maar veel verrassender dan deze schandalen ontwikkelt zich de situatie met betrekking tot de jonge verdachte. Omdat de advocaat vermoedt dat zijn client informatie achterhoudt, schakelt hij een psychiater in, die haar gesprekken met de bedeesde Aaron filmt. Als de advocaat deze banden bekijkt, stuit hij plotseling op een kort moment waarbij de verdachte een andere kant van zichzelf laat zien: agressief stelt de tot dan toe bijna schuwe stotteraar zich opeens teweer tegen de psychiater. Vail begint te vermoeden dat hij het raadsel op het spoor is, en probeert in de rechtszaal zijn jeugdige client op een dusdanige manier dat de jongen ook daar opeens een aanval van woede krijgt en verandert in een agressieve wildeman. De zaak lijkt dan zo klaar als een klontje: de knul lijdt aan een psychische afwijking die vaak voorkomt als mensen teveel ellende te verwerken krijgen: het meervoudig persoonlijkheidsyndroom. In Aarons geval is zijn alter ego ene Roy. Hij is degene die, in het lichaam van Aaron, de moord heeft gepleegd...

Na deze ontdekking volgt echter een juridisch steekspel tussen de openbare aanklager en de verdediger, want de Amerikaanse wet zit gecompliceerd in elkaar. Vail moet al zijn scherpzinnigheid aanwenden om uiteindelijk voor elkaar te krijgen dat zijn client er zo gunstig mogelijk af komt. Als de zaak achter de rug is, gaat hij de jongen nog een keer in zijn cel opzoeken om afscheid te nemen. Dan wacht hem echter de grootste verrassing uit zijn carrière, een verrassing die een gevoelige knauw betekent voor zijn levensgroot ego, een verrassing ook die duidelijk maakt dat het hele rechtssysteem op z'n kop gezet kan worden door iemand die iedereen te slim af is. Vrolijk word je overigens niet als je die gedachte even tot je door laat dringen.

Primal Fear werd geregisseerd door Gregory Hoblit, naar een roman van William Diehl. Het is zijn eerste speelfilm, maar hij verdiende al de nodige onderscheidingen als televisie-regisseur, met beroemde series als *Hill Street Blues*, *L.A. Law* en *N.Y.P.D. Blue*. Richard Gere is uitstekend op zijn plaats als de ijdele, maar gewiekste advocaat Vail, al moet hij alle zeilen bijzetten om zich staande te houden tegenover de briljante nieuwkomer Edward Norton die de dubbelrol van Aaron en Roy speelt. In Amerika vergeleek de pers hem al met Dustin Hoffman in zijn beginjaren. Ook alle bijrollen zijn schitterend ingevuld, waarbij vooral Alfre Woodard als de laconieke zwarte rechter die de touwtjes bij deze onorthodoxe rechtszaak stevig in handen houdt, opvalt. Niet missen!

Leonore van Opzeeland

Film in 't kort

JEFFREY

Er wordt de laatste tijd wellicht wat vaak gelachen om homo's, maar dat neemt niet weg dat het type 'homofilm' de laatste jaren gelukkig, ook die uit Hollywood, minder krampachtigheid vertoont dan vroeger. Volgende maand bespreek ik in dit verband een uitstekende overzichts-documentaire over dit onderwerp, deze maand raad ik u Jeffrey aan.

De hoofdpersoon in deze zwarte komedie heeft besloten om, in verband met AIDS, de sex volledig uit zijn leven te bannen. En juist dan stuurt de voorzienigheid natuurlijk de Liefde van zijn Leven op hem af. En die is nog seropositief ook. Van dit gegeven maakte Paul Rudnick eerst een toneelstuk, dat een jaar lang volle zalen trok. De verfilming heeft het tot nu toe ook uitstekend gedaan in de landen, waar hij werd uitgebracht, en sleepte al diverse prijzen in de wacht. De verschillende stadia van hilarische wanhoop die Jeffrey doorloopt voordat hij uiteindelijk beseft dat Liefde belangrijker is dan wat dan ook, en dat je daar maar beter blij mee kunt zijn, vormen de body van de film. Geestige zijlijnen dragen veel bij aan de luchtige toon van het geheel: Sigourney Weaver als leidster van een sekte, en Patrick Stewart (van Star Trek) als homofiele binnenhuisarchitect zijn maar een paar voorbeelden.

Jeffrey

CIRCLE OF FRIENDS

Drama's die van alle tijden zijn komen aan de orde in de hartveroverende productie *Circle of Friends*. De film speelt in het Ierland van de jaren vijftig, en toont weer eens aan dat loyaliteit en vriendschap tijdloze begrippen zijn, die in elk leven een essentiële rol spelen. De film gaat over drie vriendinnen, van wie Bernadette centraal staat. Hoewel ze groot is en zichzelf ook nog veel te dik vindt, wordt haar liefde voor de knappe

dokterszoon Jack toch beantwoord. Bernadette mag van haar ouders studeren aan de universiteit, hoewel ze hopen dat ze zal trouwen met de man die haar vader in zijn manufacturenzaak helpt. Bernadette's vriendin Nan is mooi, en hoopt via dat uiterlijk op een huwelijk met de rijke Simon. Maar als ze zwanger blijkt te zijn, laat hij haar in de steek. Dan probeert de wanhopige Nan om Jack te strikken. Voor Benny de eerste grote klap in haar jonge leven. Ze komt er echter overheen en durft, sadder and wiser, uiteindelijk toch de relatie met Jack voort te zetten. *Circle of Friends* is in alle opzichten een film uit een tijd die nog geen vervuiling kende. Weliswaar speelt het fatsoen en vooral de kerk een belemmerende rol in het leven van Benny en haar vriendinnen, tegelijkertijd is alles overzichtelijk, en weten de meisjes duidelijk wat goed is en wat niet deugt. Superieure rollen en een overvloed aan herkenbare muziek uit de jaren vijftig maken *Circle of Friends* tot een verfrissende, zeer genietbare film.

ADVOCaat VAN DE HANEN

De krakersrellen van de jaren tachtig staan centraal in de Nederlandse productie *Advocaat van de Hanen*, die Gerrit van Elst maakte naar het gelijknamige boek van Adri van der Heyden. Hoewel de naam van Hans Kok, de kraker die onder verdachte omstandigheden in een politieel overleed, niet wordt genoemd, speelt die geschiedenis wel zichtbaar door het verhaal heen. Hoofdpersoon is advocaat Ernst Quispel, een succesvolle jonge jurist die zijn idealen aan de kant heeft gezet, en dus bezig is rijk en beroemd te worden. Zijn onvrede met zichzelf en zijn uitgestippelde leventje drinkt hij echter nu en dan weg tijdens dagen durende kroegentochten. Bij één van die escapades komt hij toevallig in de gevangenis terecht, en ziet daar hoe twee agenten een zwaar gewonde kraker drugs toedienen om zijn dood op een overdosis te laten lijken. Voor Quispel betekent dat het begin van een nachtmerrie, want zijn geweten gaat de strijd aan met zijn verstand. Pierre Bokma bewijst opnieuw dat hij de sterkste acteur is die ons land op dit ogenblik telt, in een boeiende film over een zeer controversieel onderwerp.

Pierre Bokma in *Advocaat van de Hanen*

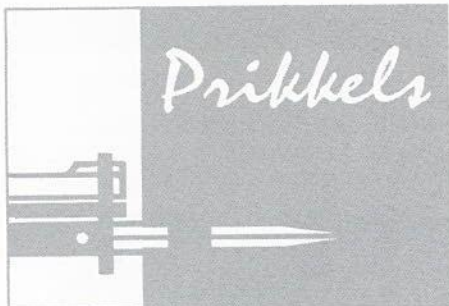
GIRL 6

Spike Lee heeft zich langzamerhand geprofileerd als één van de belangrijkste hedendaagse Amerikaanse filmmakers. Zijn voorlaatste film, 'Crooklyn', waarin hij het gezin waaruit hij voortkomt

portretteert, heeft onze bioscopen helaas niet gehaald, maar *Girl 6* is deze maand wel te zien. In deze soms komische, soms wrange film neemt Lee het fenomeen telefoonsex onder de loep. Een ambitieuze actrice, die nergens werk krijgt, zwicht uiteindelijk voor de verleidingen van het snelle geld dat telefoonsex oplevert. Ze blijkt er geknapt voor en is na een opleiding door de hartelijke madam van de telefooncentrale, al snel de meest succesvolle 'hooker' van allemaal. Maar naarmate *Girl 6* zich meer verplaatst in de diverse vrouwen die ze 'speelt' voor de mannen aan de andere kant van de lijn, verliest ze de greep op haar eigen werkelijkheid stap voor stap... *Girl 6* heeft lang niet zo'n duidelijk omlijnde sociale of politieke boodschap als Lee's vorige films, maar is meer een registratie van een nieuw fenomeen dat door steeds meer mannen als de ultieme vorm van 'safe sex' wordt beschouwd. Let op de beeldige Theresa Randle in de hoofdrol: zij wordt heel snel heel beroemd, dat kan niet missen. Madonna als door de wol geverfde telefoniste die *Girl 6* wat wijze lessen geeft, vormt een heel geestig intermezzo!

LvO

Vaak hoor je mensen zeggen: "ik bemoei me niet met de politiek". Een politicus met ervaring zal daarop antwoorden dat de politiek zich wel met jou bemoeit. Maar los daarvan is het bedrijven van politiek niet alleen voorbehouden aan degenen die dat doen vanuit een bepaalde ideologie. In alle geledingen van de samenleving wordt politiek bedreven. Alleen van het Binnenhof wordt door de media periodiek aan ons voorgeschoteld wat er zoal plaats vindt.

Zo werd het gehele TV-programma Het Buitenhof besteed aan de liberale voorman Frits Bolkestein. Vriend en vijand van deze VVD'er zijn het er ongetwijfeld over eens dat hij met een zekere regelmatigheid in het vaak zo saaie parlement. Ook in deze uitzending deed hij uitspraken die het stof deden opwaaien. Op de vraag of, als over twee jaar de VVD de grootste partij wordt, hij Wim Kok ging aflossen als minister-president, hield hij zich op de vlakte.

Kok had gesteld nooit als tweede man in een kabinet Bolkestein plaats te zullen nemen. Daar had Frits wel begrip voor met de woorden dat wanneer je eenmaal de eerste viool had gespeeld je niet in datzelfde orkest piccolo gaat spelen. Maar daar ligt het probleem ook niet voor Bolkestein. De grootste dreiging voor hem komt nog steeds uit Friesland. Daar woont in een mini-paleisje te Giekerk de man die over twee jaar nog een laatste poging zal ondernemen zich binnen de VVD te rehabiliteren. Een af-

sluiting van zijn carrière als Eerste Kamerlid en voorzitter van het ziekenfonds geeft hem weinig voldoening. Daarom zal Hans Wiegel over twee jaar van zich doen spreken. Ongetwijfeld zal men een uiterste poging ondernemen om de liberale gelederen eenstemmig te etaleren. Maar de wrok bij Wiegel is groter dan men denkt, ook al lijkt uiterlijk alles koek en ei. Doch het mysterie wordt opgelost bij een nadere analyse rond de machtsstrijd tussen Wiegel en Bolkestein in de tijd vooraf aan de verkiezingen.

In feite was de aanhang van Wiegel aan de basis in de VVD belangrijk groter dan die van Bolkestein. Daarom moest er een subtiel spel worden gespeeld wie lijsttrekker werd.

Het waren de jonge bonden Frank de Grave en Robin Lintschoten die voor het karretje van Frits werden gespannen. Maar de belangrijkste rol heeft de toenmalige partijvoorzitter Dian van Leeuwen toch wel gespeeld pro Frits en contra Hans. Daarna werden de beloningen uitgedeeld. Robin werd staatssecretaris, Frank wethouder te Amsterdam en Dian kreeg een goedbetaalde ambtelijke baan. Zij mocht voorzitter worden van de CTSV, met een salaris van drie ton. We weten inmiddels hoe dat is afgelopen, met alle problemen van dien voor Lintschoten.

Achter de schermen zal Frits ongetwijfeld woorden van troost hebben uitgesproken over al die narigheid voor zijn knechten.

Zolang het bedrijven van politiek, juist waar het gaat om het besturen van de natie, in alle openbaarheid plaats vindt, is er geen man over boord. De media zitten er boven op en ook als iets in achterkamertjes plaats vindt komt het vaak met onderzoek-journalistiek wel aan de oppervlakte. Daarom is de rol van de journalist in het politieke bedrijf zo belangrijk voor de democratie. Van die democratie zei Churchill reeds met andere woorden: "Het is niet zo'n best systeem, maar er is geen beter".

Cor Out

Sinds 1981 is Peace Brigades

International (PBI) wereldwijd

actief. Op dit moment werken er

teams van PBI in Colombia,

Guatemala en Sri Lanka.

Binnenkort vertrekt er een team

naar Haïti. En samen met anderen

heeft PBI vredesteams in voormalig

Joegoslavië. Intussen groeit de vraag

naar PBI-teams voortdurend.

Dat is kennelijk mede een gevolg

van het succes van de PBI-aanpak.

In de afgelopen jaren is er nog

nooit iemand vermoord die onder

PBI-bescherming stond!

Voor de duidelijkheid vatten we het werk van PBI-teams kort samen:

1. Zij ondersteunen plaatselijke democratische ontwikkelingen;
2. Bieden bescherming aan strijders voor mensenrechten;
3. Helpen bij het geweldloos oplossen van conflicten.

Hoe dat heel concreet in zijn werk gaat zal hieronder aan de hand van praktijkvoorbeelden worden beschreven.

■ Ondersteunen van democratische ontwikkelingen

In delen van Zuid- of Midden Amerika, maar ook in de meeste landen van Oost Europa, is de democratie nog niet stevig verankerd in de samenleving. Weliswaar zijn er genoeg mensen die ter plaatse proberen om de democratie gestalte te geven, maar zij ondervinden veel tegenwerking. De heersende elite probeert leiders van democratische bewegingen vaak te intimideren. Vakbonden worden belemmerd, journalisten monddood gemaakt, oppositiepartijen verboden. Dan is het uitermate belangrijk een internationaal team van PBI bij de hand te hebben. Mensen van zo'n team proberen aanwezig te zijn op kantoren van een vakbond of een politieke partij. Zij laten zich zien

STEEDS MEER VRAAG NAAR VREDESBRIGADES

PBI-vrijwilligster als observatrice bij demonstratie in Guatemala

bij vreedzame demonstraties. Zij staan overal met de camera klaar om onrechtmatig politieoptreden vast te leggen. Zij geven berichten door aan de internationale pers. Zij brengen rapport uit van hun bevindingen aan internationale organisaties. En het blijkt keer op keer, dat autoritaire regimes dit soort openbaarheid vrezen. Veel geweld wordt op deze wijze voorkomen of ingeperkt. Elke regering wil immers graag voor beschaafd doorgaan. Zo wordt het democratisch proces in een land door de aanwezigheid van PBI-waarnemers ondersteund. Dat de democratische krachten in zo'n land de hulp van PBI zeer waarderen blijkt uit de vele schriftelijke dankbetuigingen die de organisatie ontvangt.

■ Strijders voor mensenrechten

PBI-teams vormen een menselijke schild voor mannen of vrouwen die met de dood worden bedreigd. Vaak gaat het om hen die zich inzetten voor mensenrechten. Dappere mensen die bereid zijn hun nek uit steken. Natuurlijk zijn dat meestal enkelingen. PBI biedt deze mensen ongewapende begeleiding. Dit blijkt een uiterst effectief middel om mensen te beschermen. Politie of doodseskaders laten mensen, die door PBI vrijwilligers worden begeleid, meestal ongemoeid.

De vrijwilligers wisselen elkaar af. Dag en nacht zorgen zij ervoor, dat het huis of het kantoor van iemand die bescherming nodig heeft, "bewaakt" wordt. En is hij of zij onderweg, dan reist er een PBI-vrijwilliger mee. Zo kunnen mensen de strijd volhouden. Zij weten zich bovendien gesteund door de wereldopinie. Dat is voor de verantwoordelijke machthebbers vaak een reden om geen geweld te gebruiken.

■ Geweldloze conflictoplossing

PBI verleent daadwerkelijke steun aan plaatselijke groepen of partijen die hun conflicten zonder geweld willen oplossen. Bovendien worden mensen en groepen aangemoedigd in het toepassen van geweldloze technieken. Er worden trainingen georganiseerd op dit terrein voor groepsleiders en docenten. Ook wordt bemiddeld bij het leggen van contacten met instituten elders die gespecialiseerd zijn in geweldloze conflictoplossing. Verder helpt PBI bij het opzetten van netwerken.

■ Voldoen aan de vraag

Het aantal aanvragen om hulp is de laatste jaren explosief gestegen. De vraag overtreft verre het aanbod dat PBI kan

doen. De mogelijkheden van PBI zijn beperkt wat de financiën betreft. Dat is extra frustrerend, omdat er voldoende vrijwilligers zijn die zich aanmelden.

Op korte termijn zal er het volgende moeten gebeuren:

PBI moet over ruimere financiële middelen kunnen beschikken. Een deel van dit geld zal moeten worden besteed aan de opleiding van de vrijwilligers die zich reeds gemeld hebben. Een ander deel van de middelen moet worden aangewend om in de toekomst nieuwe vrijwilligers te werven.

Bovendien kan extra aandacht voor de publiciteit bijdragen aan het verbreden van de achterban in eigen land. Het werven van donateurs is daar een wezenlijk onderdeel van.

PBI heeft het gevoel op een keerpunt te staan. Aan de ene kant komen er steeds meer aanvragen om hulp. Anderzijds vangt men steeds vaker signalen op uit eigen samenleving, dat wereldwijd behoefte is aan een methode zoals die door PBI wordt gehanteerd. Aan de vraag moet dus op ruimere schaal worden voldaan dan tot op heden is gebeurd. Steun van overheid en samenleving is daarbij onontbeerlijk.

Cor Keijzer

VAN GAAL EN DE PERS

Louis van Gaal en de Nederlandse Sport Pers liggen met elkaar overhoop. Dat is curieus, en tegelijk ook heel gewoon. Het kan tegenwoordig zelfs boteren tussen Völler en Rijkaard, maar tussen Ajax en kritische journalisten was het altijd karnemelk en zure room. Verwacht nu echter geen betoog tegen een onaangenaam mens in de Meer (intussen Arena) noch tegen een barse, arrogante ijdelruit die het waagt die arme hardwerkende voetbalpers te schofferen.

Van Gaal staat een heel bataljon sportjournalisten al geruime tijd niet meer te woord. De ellende begon in 1994, bij de wereldkampioenschappen in Amerika. Een aantal verzekeringsdeskundigen had van Gaal uitgenodigd om, ik meen dat het in Orlando was, een lezing te geven over management, voetbal en Oranje. De assuradeurs hadden een locatie gevonden op een steenworp afstand van de plaats waar de selectie van Dick Advocaat zich schuilhield, maar van Gaal op zijn beurt had bedongen dat het een strikt besloten bijeenkomst zou worden.

Zo'n acht Ajacieden maakten destijds deel uit van de Nederlandse keuzeploeg, maar ze waren volgens van Gaal of niet goed ingepast of werden te weinig ingezet. Dat stond de dag, volgend op zijn lezing, in diverse kranten. De journalisten die over de bijeenkomst met de verzekeringsmannen berichtten, gingen in de ban en zitten daar nog steeds in.

Wat was er (natuurlijk) gebeurd? Een van de verslaggevers, of misschien wel meer, waren in contact gekomen met een toehoorder-assuradeur die het kennelijk maar wat leuk vond om uit de school te klappen. De verslaggevers hoorden dus toch wat er in besloten kring was gezegd en holden met dat verhaal naar bondscoach Dick Advocaat. "Weet u wel, meneer Advocaat, dat Louis van Gaal hier op schotsafstand kritiek staat te spuien op uw beleid? Wat vindt u nu daarvan?" En de journalisten noteerden ijverig dat meneer Advocaat dat ongepast vond. Sterker nog, de altijd zo koele Advocaat was ziedend. En van Gaal was dus ook ziedend, omdat zowat de hele Nederlandse pers berichtte uit een besloten bijeenkomst. Het was journalistiek-ethisch een interessant vraagstuk. En als iets soortgelijks nu was voorgevallen, in die eindeloze Ajax-roes, waarover alleen nog in goddelijke termen gesproken mag worden, dan hadden de opinie-pagina's vol-

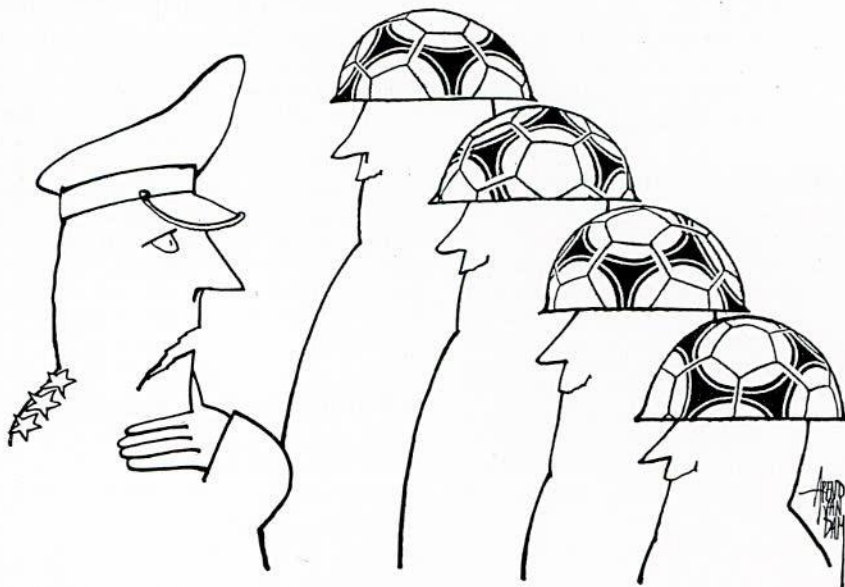
gestaan. Maar destijds ebde het incident snel weg, behalve bij van Gaal. Bovendien kwam er nog een veel opvallender gebeurtenis bovenop. De journalist Lex Muller van het Algemeen Dagblad, vloog, ik dacht dat het alweer vanuit Orlando was, met Oranje mee, beklagde zich over de bediening en zei uit de lol tegen een stewardess dat hij de door hem meegesmokkelde bom tot ontploffing zou brengen als niet iets meer aandacht aan zijn noden zou worden besteed. Waarop de stewardess de piloot waarschuwde en Muller werd gearresteerd. De vlucht liep een enorme vertraging op door al die onzin. En waar van Gaal op dat moment ook vertoefde, je zag hem al weer zijn hoofd schudden. Wat een eikels, die journalisten!

Maar hoeveel brieven de Nederlandse Sport Pers ook schrijft (en ik ben al bijna 25 jaar lid), ik kan de vroegere schoolmeester niet helemaal ongelijk geven. De lezing voor de assuradeurs was een twijfelgeval. Je kunt als Ajax-coach in de buurt van een Oranje-coach en tijdens een WK verwachten dat het journaillie, al is het alleen maar om elkaar af te troeven, net zo lang jaagt tot er iets substantieels valt te melden. Een primeur! Een conflict! Een rel! Daar droomt de voetbal-journalist van, want de concurrentie is moordend (en de volwassenheid vaak verre te zoeken). Een alom bekend man als van Gaal had dat moeten weten. Zou het anders zijn gegaan als destijds van Lubbers was uitgekomen dat hij in het geheim het Leger des Heils had toegesproken en bij die gelegenheid God had afgezworen? Het is niet zo dat die journalisten in Amerika niet naar eer en geweten handelden - je

moet tenslotte de waarheid of werkelijkheid voorschotelen, maar iets ranzigs had het wel. Alsof het minder om de waarheid dan om de exclusiviteit ging. Want het begon tenslotte met een verslag van een toehoorder/assuradeur bij de lezing van van Gaal. Hoe betrouwbaar was dan wel zijn impressie? Advocaat had niet ziedend moeten worden en eigenlijk meteen dienen te zeggen: "Aan verhalen uit de derde hand heb ik geen boodschap."

Maar de kern voor een conflict tussen (een deel van) de pers en van Gaal was gelegd. Nog voor Ajax zijn 26ste landstitel veroverde kwam dat tot een hoogtepunt. Van Gaal had het over domme vragen en doofheid. De journalisten ter plekke hielden gedwee hun mond, niet eens de taalkundige blunders van de grote coach corrigerend. Van Gaal kan verbaal zeer scherp en terzake zijn, maar ook drie gangbare Nederlandse uitdrukkingen in één zin door elkaar haspelen. Om niet te spreken van zijn erbarmelijke Engels. Hij is dus gewoon een heel feilbare man die toevallig één grote verdienste heeft: dat hij voetbal als topsport ziet en kennelijk weet, hoe in andere, veel minder lucratieve, sporten al veel langer schijnbaar futiele kleinigheden worden getraind en ingeslepen. Atletiekjournalisten of noem maar turn-verslaggevers (een sport waarin acht uur per dag wordt getraind) zijn daarin opgevoed. Maar als eerst bij AC Milan en vervolgens Ajax de perfectionering voortschrijdt, voelen de voetbal-verslaggevers zich afgeblaft om vervolgens een boze brief te schrijven. Een brief met een mond vol tanden.

Hans van Wissen

Kaartspel

Nog steeds zijn veel soldaten verwoede kaartspelers, al heb ik sterk de indruk dat "het leggen van een kaartje" aan populariteit inboet. Of de ware kaartliefhebbers

veel zullen doen met de eind vorig jaar verschenen Krolse Katten Kaarten van Joost Swarte waag ik te betwijfelen. Op de joker, aas, koning, vrouw en boer staan namelijk zulke schitterende "krolse" tekeningen afgebeeld dat zelfs de meest fanatieke kaartspeler daarvoor maar zo zal worden afgeleid of, nog erger, gaan zitten verzaken. De tekeningen van deze vermaarde kunstenaar (Swarte geniet internationale faam!) betreffen kattenkoppen met mensenlichamen die op alle mogelijke manieren sex bedrijven (van hetero, homo tot en met SM).

Wellicht, zo neem ik althans aan, is het niet eens zo zeer de bedoeling van Swarte dat het kaartspel ook daadwerkelijk gebruikt wordt en is het meer een "hebbe-dingetje". En dat zal ongetwijfeld gelden voor de vele liefhebbers van zijn tekenwerk. Joost Swarte: Krolse Katten Kaarten. Oog en Blik/De Harmonie, Amsterdam 1995. f 25,00.(WH)

Ierland - één dorp?

Als ik de krant lees, is Ierland één groot dorp. Ik heb over de hele wereld gezworven en eindig in de leegte en in een dorp.

Ik schrijf over dat andere Ierland.

Aldus Dolf de Vries in het slot hoofdstuk van zijn laatst verschenen boek *Ierland in een rugzak*. Acteur-auteur Dolf de Vries verwierf zich een groot lezerspubliek met zijn veelverkochte

'...in een rugzak'-reportages over Indonesië, China, India en Brazilië en Argentinië. En thans Ierland, waar hij 33 jaar geleden voor het eerst heentrok samen met zijn -toen nog toekomstige- vrouw Lout van Laer, die de 15 opgenomen kleurenfoto's maakte. Na nog vele bezoeken kochten ze er inmiddels een huis en is het land voor hen een dierbaar tweede vaderland geworden. Dat betekent niet dat de schrijver blind is voor de schaduwzijde van dit eeuwig groene eiland, zoals de grote werkloosheid, de bittere armoede, het politieke nepotisme, de macht van de kerk, het verlamdende conservatisme, het alcoholisme en het gebrek aan efficiency. Dit zijn echter geen hoofdthema's in het boek, evenmin als de (massa)toeristische trekpleisters. Voor die laatste verwijst De Vries naar de reisburofolders, want hij schrijft immers over "dat andere Ierland" met zijn ruige natuur, zijn oude historie en met bovenal zijn boeiende bewoners. Maar het meest fascinerende van dit land vindt de auteur de stilte: *Ierland is altijd geweest, is nog*

steeds en zal altijd blijven het land voor mensen die niet bang zijn voor de eenzaamheid. Vakantiegeanger in spe, ge zijt gewaarschuwd!

Dolf de Vries: *Ierland in een rugzak*. Uitg. Van Holkema & Warendorf, Houten 1996. 187 blz. geill. f 24,90.(FS)

Indonesië 1946-1950

Met een niet-aflatende ijver schrijft Ant. P. de Graaff het ene na het andere boek over onze laatste koloniale oorlog (Indonesië 1946-1950). Kort geleden verscheen zijn zevende: *Merdeka*. Een boek dat ik één ruk uitlas.

Stonden in de voorgaande boeken veelal de lotgevallen van de dienstplichtigen en oorlogsvrijwilligers centraal, dit nieuwste boek is enigszins anders van karakter. De Graaff werd benaderd door Pim Colson (een blanke Indonesiër) met het verzoek van zijn aantekeningen en docu-

bonden was aan de centrale justitiële afdeling. *Merdeka* kent twee hoofdpersonen. In de eerste plaats is dat Marsoedi, een gevangen genomen en ter dood veroordeelde officier van het Indonesische leger (TNI), die tijdens urenlange gesprekken in zijn dodencel aan Colson zijn levensverhaal vertelt. En verder "de Rooie", een neergeschoten Nederlandse militair. Naar mate het boek vordert en het levens-einde van beide militairen in zicht komt schetst De Graaff scherper het tegenover elkaar staan, niet alleen van deze twee mensen, maar van twee volken, van twee naties. De Rooie noemt de auteur *het typische voorbeeld van de Hollandse soldaat die ver van huis niet alleen zijn plicht vervulde en dat onder uiterst moeilijke omstandigheden, maar die zich (...) ook voor de burgerbevolking inzette*. De ander, Marsoedi, laat hij vlak voor zijn executie zeggen: *ik deed wat mij bevolen werd te doen voor mijn land en volk*. Het gaat De Graaff in zijn boeken heel duidelijk om veel meer dan erkenning over "het vergeten leger", de meer dan 100.000 jonge Nederlandse soldaten die een koloniale oorlog werden ingestuurd. Hij wil ook steeds, en *Merdeka* is daar wederom een treffend voorbeeld van, een brug slaan naar de Indonesiërs die het recht aan hun kant hadden zich bij hun verzet tegen hun vroegere koloniale overheersers. Ant. P. de Graaff: *Merdeka*. Van Wijnen, Franeker 1995. 176 blz. f 27,50.(WH)

Wonderlijke reis

Wat ik in dit boek beschrijf, speelde zich af toen ik nog niet de moed had om de openbaarheid op te zoeken. Ik was bang uitgelachen te worden, ik was bang voor mijn eigen innerlijke conflicten en bang voor de vreemde mystieke realiteit die me overspoelde. Dit bekennt Michael Roads in de inleiding van zijn vierde, onlangs verschenen boek *In een tijdloze sfeer*. Hoewel de beschreven ervaring al in 1977 plaats vond, kwam hij er in pas in 1995 mee naar

menten een boek samen te stellen. Dit materiaal had Colson destijds verzameld toen hij als KNIL-militair ver-

buiten om de bovengenoemde redenen. Na negen jaar worstelen met traumatische angsten, beleefde Roads in 1986 'de ontwaking'. Zijn daardoor verworven inzichten legde hij vervolgens vast in drie boeken: 'Gesprekken met de natuur' (uitverkocht), 'Eén met de natuur' en 'De kracht van de eenvoud'. Michael J. Roads werd geboren in Engeland, groeide op in het boerenbedrijf en emigreerde na

zijn huwelijk met Treenie naar Australië, waar ze tien jaar een boerenbedrijf hadden op Tasmanië. Zijn al jong begonnen innerlijke zoektocht zette zich voort, ook in zijn latere jaren als adviseur voor biologische landbouw, en hij versterkte zijn bewuste, spirituele band met de natuur en ging er over schrijven. In dit vierde - eigenlijk dus eerste - boek neemt Roads de lezer mee op een wonderlijke reis naar andere realiteiten in een tijdloze sfeer, die hij maakt tijdens de uittredingen in zijn slaap. Het verslag dat deze van oorsprong praktische en nachture ex-boer van zijn indringende ervaringen en visionaire beelden geeft, biedt de ontvankelijke lezer heel wat stof ten overdenking. Van de bewuste keuzes die een mens in dit leven kan maken tot de gewenste biologische en technologische ontwikkelingen in de volgende eeuw. Vooral het hoofdstuk over de *Toekomst naar keuze* en hoe die persoonlijk dichterbij te brengen vond ik buitengewoon boeiend.

Michael Roads: *In een tijdloze sfeer*. Vert. Vivian Franken. Uitg. Ankh-Hermes, Deventer 1996. 226 blz. f 35,00.(FS)

Geestig

Eind zeventiger en begin tachtiger jaren schreven Rijk de Gooyer, Peter van Straaten en (de veel te vroeg overleden)

Eelke de Jong elkaar in het weekblad de Haagse Post brieven. Deze (mateloos populaire) wekelijkse briefwisseling werd later in boekvorm uitgegeven t.w. "Beste Jongens" en "Nieuwe brieven van de Beste Jongens".

Min of meer op deze formule is de wekelijkse correspondentie gebaseerd die Peter van Straaten en Rijk de Gooyer sinds september 1994 met elkaar voeren in het weekblad Nieuwe Revu. De buitengewoon geestige verhalen (nu gebundeld onder de titel **Beste Peter Beste Rijk**) gaan over alledaagse zaken als het werk, ongelukken (Rijk breekt bij een val van alles en nog wat en belandt in een revalidatiecentrum), ziekte (Peter z'n tikkertje) en niet te vergeten drankgebruik. De verhalen worden afgewisseld met commentaar op personen en gebeurtenissen die op dat moment in de belangstelling staan. Op 7 december 1994 laat Rijk aan Peter weten dat hij een door Jomanda ingestraald nummer van het weekblad Panorama heeft gekocht en er heel veel baat bij heeft gehad: *Ik sukkel de laatste tijd met een hardnekkige constipatie en toen ik die bewuste Panorama kocht, was ik al vier dagen niet meer naar de "je weet wel" geweest. Toen ik thuiskwam heb ik 'm niet eens gelezen, maar ben er direct bovenop gaan zitten. Een half uur lang. En daar moet ik me op eens! Onder 't rennen moest ik m'n broek losknopen. Anders had ik 't niet eens gered.*

Rijk de Gooyer/Peter van Straaten: **Beste Peter Beste Rijk**. Van Gennep, Amsterdam 1995. 80 blz. f 19,90.(WH)

Een graf van letters

Jarenlang schreef Cri Stelweg als Saartje Burgerhart columns in de Volkskrant. Soms weet je niet welke naam er achter zo'n pseudoniem zit, en je weet weinig tot niets van de persoon zelf. In 1975 schreef Cri Stelweg over de dood van haar broer ('Deze aarde verlaten'); dat boek werd een pleidooi voor thuis sterven en heeft er zeker toe bij gedragen

dat tegenwoordig steeds meer mensen in hun eigen omgeving op hun eigen manier kunnen sterven. Zo indringend kan zij schrijven dat een persoonlijk relaas een pleidooi wordt.

In **Een graf van letters** beschrijft Cri Stelweg de periode na de dood van haar man na een lang en gelukkig huwelijk. Ook hier alleen persoonlijke verhalen, geen analyse van rouwfases of woedefases. Het komt er allemaal in voor, maar naast het gemis dat je als lezer bijna zelf gaat voelen, valt op hoe een leven dat altijd getweeën geleefd werd nu (tijdelijk) tot een soort half leven geworden is. Gebaren (de WC-bril omlaag doen), half-uitgesproken zinnen, "heb jij ook....", het dagelijks leven ligt behoorlijk overhoop. Ook dat raakt de lezer en doet hem stilstaan bij de dierbaren van nu en wat ze betekenen.

Cri Stelweg heeft zo haar eigen manier om haar verdriet te verwerken; lang niet iedereen zal dat net zo doen. Het boekje vormt in iedere geval wel een grote aansporing om het op je eigen manier te doen en je niet al te veel van anderen aan te trekken, het gaat per slot om jouw eigenste verdriet.

Warm aanbevolen en niet alleen voor lotgenoten van Mevrouw Stelweg!

Cri Stelweg: **Een graf van letters**. AMBO, Baarn 1996. 111 blz. f 24,90.(JM)

Aangrijpend toneelstuk

Uitgeverij In de Knipscheer completeerde dit voorjaar het kleine maar zeer bijzondere oeuvre van de Caribische schrijfster Simone Schwartz-Bart in Nederlandse vertaling met haar vierde boek, de eenakter **Je Knappe kapitein**. Simone Schwartz-Bart (Guadeloupe 1938) debuteerde in 1968 met de roman 'Een schotel varkensvlees-Logboek van een Antilliaanse vrouw', een poëtisch 'menselijk document' vol tragiek, tederheid en humor. (Globepocket 16, f 15,00) Maar onovertroffen in taal- en beeldrijkdom vind ik nog altijd haar met de Prix Fémina bekroonde bestseller 'Wind en zeil', over de ongebonden levens van drie generaties vrouwen in de kleine dorpsgemeenschappen op Guadeloupe.

Het in New York en Parijs al opgevoerde, korte en fel geëngageerde toneelstuk **Je knappe kapitein** 'brengt een ontroerende boodschap over hedendaagse vormen van slavernij, en al de wantoestanden die deze met zich meebrengen' stelt Kathleen Gyssels in een uitvoerig en ver-

helderend nawoord. De 'dialog' op het toneel wordt gevoerd tussen Wilnor, een 30-jarige Haïtiaanse gastarbeider/suikerrietkapper op Guadeloupe, en de stem op cassette van zijn achtergebleven vrouw Marie-Ange. Wilnor spiegelt haar aanvankelijk idyllische beelden voor om zijn schrijnende eenzaamheid te verbergen. Maar wanneer Marie-Ange opbiecht hem noodgedwongen te hebben bedrogen, uit hij zijn intense wanhoop in dans en zang - en met goedkope rum. Door het gebruik van die typische Creoolse zang-en-dans-elementen, maskers voor leed en pijn, wordt de magisch-regileuze sfeer van de Antilliaanse geest bewust versterkt. Dat werkt op het toneel natuurlijk nog meer dan in de romans. In zijn superieure eenvoud een aangrijpend stuk!

Simone Schwartz-Bart: **Je knappe kapitein**. Vert. Eveline van Hemert. Uitg. In de Knipscheer, Amsterdam 1996. Geb. 64 blz. f 23,50.(FS)

Meneer Foppe

Onverwachte gebeurtenissen brengen de mensenschuwe meneer Foppe uit zijn evenwicht. Het meest op z'n gemak is deze verlegen vrijgezel binnenshuis in de Hortensiastraat 8 te Vlaghuizen. Daar ziet niemand hoe snel hij bij het minste geringste in paniek raakt. In **Meneer Foppe over de rooie**, het derde boek van Wim de Bie over zijn bekendste alter ego, wordt Foppe getroffen door een regelrechte ramp: tijdens strenge koude valt de verwarming in zijn flat

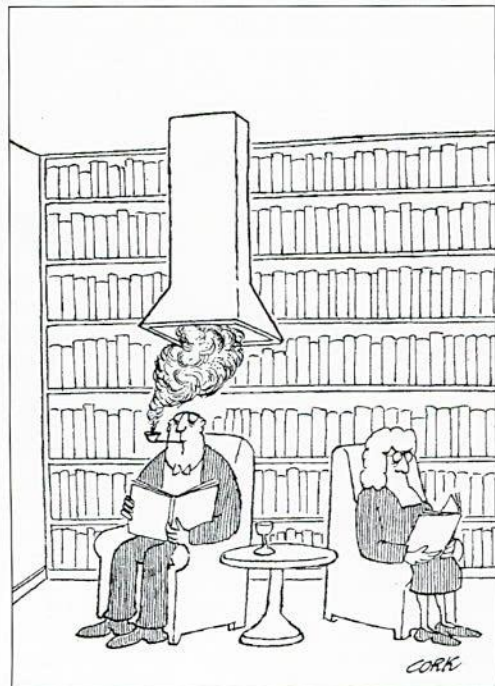
uit. Natuurlijk is hij te bang om de huismeester te bellen. In toenemende mate dringt de barre koude zijn flat binnen. Slechts door regelmatig zijn voeten in een teiltje met heet water te dompelen weet Foppe bevriezingsverschijnselen te voorkomen. Aan de ellende lijkt geen einde te komen. In deze verwarrende gemoedstoestand laat de arme Foppe zich meeslepen door vertegenwoordigers van een tweetal hedendaagse stromingen. Allereerst is dat ene Grotebol, een Ratelband-achtige opzweepfiguur en vervolgens

door Javinda, een vrouw met ongekende gaven (een Jomanda-achtig geneestype). Even lijkt Foppe baat te hebben bij deze lieden maar uiteindelijk, en ruim vijfhonderd gulden lichter, lijkt alles toch weer bij het oude te zijn.

Wim de Bie: **Meneer Foppe over de rooie**. De Harmonie, Amsterdam 1995. 154 blz. f 24,50.(WH)

Wim Heij
Joan Merens
Frank Spoelstra

AO: WETEN IS BEGRIJPEN

ao

19 april 1996

no. 2587

ACTUELE
ONDERWERPEN

hemofilie

Geschiedenis en behandeling

1936-1996

Toen ik onlangs weer een AO-boekje in handen kreeg, beving mij eerst een soort heimwee-gevoel: ach, bestaat dat nog? Ja het bestaat nog en is al bezig met nummer 2587. Dit boekje over **hemofilie** heeft dezelfde kwaliteit als de boekjes die ik mij van vroeger herinner: eenvoudig, goed te snappen, voldoende informatie om onderscheid te kunnen maken tussen oordelen en vooroordelen. Het zal vast niet lukken om alle boekjes dezelfde kwaliteit te geven, niet alle onderwerpen zijn even belangwekkend, maar toch: ze zijn er nog en zijn nog steeds even handig.

Alle mensen die het gevoel hebben dat ze best nog wat zouden willen weten, en alle mensen met opgroeiende kinderen (spreekbeurten!): van harte aanbevolen, een jaarabonnement is niet zo duur (f 90,=) en je krijgt er heel wat voor in huis.

AO-boekje nr 2587 gaat over **Hemofilie**, een ziekte waardoor je bloed niet of heel slecht stolt, met alle gevolgen daarvan. Een aantal hemofilie-patiënten heeft met het AIDS-virus besmette bloedprodukten toegediend gekregen. Dit laatste heeft nogal wat publiciteit gekregen. Maar wat is hemofilie eigenlijk?? Lees daarover in:

AO-Reeks, uitgegeven door de Stichting IVIO, postbus 37, 8200 AA Lelystad, tel.0320 276411.(JM)

Raadslieden – waar en wie

Bureau	Naam	Telefoon bureau	MDTN	Telefoon privé
Wezep/t Harde/ Vlb. Twenthe	L.J.H. (Lex) Beekers	0525-658109 053-4806093	* 06 - 536 - 8109 * 06 - 514 - 6093	038-4212656
Oirschot	I.L. (Immy) Beijer	040-2627909/2627913	* 06 - 549 - 7913	073-6445711
Seedorf	J. (Jacques) van den Blink	00-4942817510, tst. 2285	* 06 - 594 - 2285	00-4942848629
Rotterdam/Doorn	K. (Klazien) van Brandwijk-Wiltjer			0348-414787
Den Helder	C.C. (Tineke) Dekker-Hundling	0223-652089	* 06 - 209 - 52089	0299-403525
Steenwijk	A.B. (Adri) van Deurzen	0521-348754	* 06 - 532 - 2643	0522-262273
Curaçao	M. J. (Marias) van Dorp	00-5999637136		00-5999658948
Den Helder	J. (Joop) Flokstra	0223-656820	* 06 - 209 - 56820	072-5641080
Den Helder	R. P. (Rob) Geene	0223-652089	* 06 - 209 - 52089	0223-644487
Utrecht (Kmar)	J.J. (Jaap) Geuze	030-2365234	* 06 - 557 - 5234	030-2343235
Assen	W.A. (Bart) Hetebrij	0592-358574	* 06 - 541 - 8574	0516-513579
Driehuis-				
Den Helder	C. (Carine) van Hinte	0255-561222	* 06 - 219 - 204	0172-213248
Ede	A.H.T. (Ad) Hornis	0318-681826	* 06 - 678 - 1826	030-2937808
Oirschot	K. (Karen) Joachim	040-2627316	* 06 - 549 - 7316	020-4904824
De Peel	F.G. (Frits) van de Kolk	0493-598872	* 06 - 443 - 259	045-5212183
Seedorf	B.J.T. (Ben) van der Linden	004942817510, tst. 2285/2286	* 06 - 594 - 2285	00-49476173578
Utrecht	B.M. (Beernoud) Moojen	030-2365234/5753	* 06 - 557 - 5234	035-6234907
Rheindahlen	J.G.J. (Jan) Nauts	00-4924344572		00-49-24345995
Ermelo	I.P. (Irma) Ouweland-Jacobs	0341-477809/477810	* 06 - 533 - 7810	033-4557722
Oirschot	V.J.B.M. (Vincent) Peeters			0164-247215
Amersfoort	K.S. (Kees) Roza	033-4607051/4607698	* 06 - 500 - 7051	020-6323785
Volkel	P. (Peter) Samwel			024-3563833
Schaarsbergen	G. (Gerard) Snels	026-3533377 of 3532774	* 06 - 564 - 2774	024-3229069
Schaarsbergen	M. (Marijke) van der Stigchel-Wijngaard	026-3532752 of 3532774	* 06 - 564 - 2774	0318-591675
Seedorf	J.W.F. (Jan) Sulman	00-4942817510, tst 2285	* 06 - 594 - 2285	00-4942818445
Weert	J.E.M. (José) Verheyen	0495-582702	* 06 - 531 - 1564	024-3732564
Leeuwarden	G.J. (Gerrit) Vlietstra	058-2346826	* 06 - 519 - 6826	0511-472385
Rotterdam	M.C. (Mart) Vogels	010-4539341/281	* 06 - 213 - 341/281	033-4952099
Hoofdraadsman	W.H. (Wim) Heij	030-6914436		0521-513657
Stafradvrouw	J.J. (Joan) Merens	030-6914436 of 6920906		026-3629745
Coornherthuis				
(raadsman)	J. (Jan) den Boer	030-6914060		0321-318934
(raadsman)	J.M. (Joost) van Langen	030-6914060		0317-410205
(raadvrouw)	J. P. (Joke) van Straaten	030-6914060		010-4362192

